Бутун дунё пролетарлари, бирлашингиз!

Қишлоқ ҲАҚИҚАТИ

1988 йил 20 июль
ЧОРШАНБА
№ 165 (4.361).

Ўзбекистон Коммунистик партияси Марказий Комитетининг газетаси

1974 йил 1 январдан буён нашр этилади ◆ Душанбадан ташқари ҳар куни чиқади ◆ Баҳоси 3 тийин.

ОЗИҚ-ОВҚАТ ТАЪМИНОТИ ЭНГ ҲАЁТИЙ ВАЗИФАДИР

Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитетининг навбатдаги XI пленуми олдидан

Совет кишисининг дастурхонида ҳамма ноз-неъмат: нон билан туз ҳам, сут билан гўшт ҳам, помидор билан бодринг ҳам муҳайё бўлиши керак. Ҳар бир хонадонга етарлича балиқ икрасини етказиб беришнинг иложи йўқдир балки, аммо бақлажон консерваси ёки пишлоқ, мураббо ёки помидор шарбати билан таъминласа бўлади. Бу — ҳаёт талаби, тирикчилик шарти, кун кўриш, сиҳат-саломатлик зарурати.

Биз 1988 йилни пахтачиликда бурилиш йилига айлантиришимиз, асосий тармоқни қолоқликдан олиб чиқишимиз зарур. Шунинг баробарида дон етиштиришни муттасил кўпайтира бориш ҳам ғоят муҳим, кечиктириб бўлмайдиган вазифа қилиб қўйилган. Бунинг учун эса суғориладиган ерлардан мумкин қадар самарали фойдаланишимиз, ҳар гектардан камида 40—50 центнердан бошоқли дон, 70—80 центнердан маккажўхори дони олишимиз шарт.

Озиқ-овқат экинлари парваришини яхшилаш, ҳосилдорлигини кўпайтириш олдимизда турган асосий вазифалар сирасига киради. Ҳар гектар суғориладиган ердан камида 150 центнердан картошка, 250—280 центнердан сабзавот, 70—80 центнердан мева, 100 центнердан узум ундиришимиз лозим. Шунингдек ҳар 100 гектар суғориладиган майдон ҳисобига, аҳоли жон бошига гўшт, сут, тухум етиштиришни ҳозиргига қараганда анча кўпайтириш вазифаси турибди. Бунинг учун эса ҳар бир деҳқон ва чорвадордан юксак масъулиятли бўлиш, меҳнат ва технология интизомини мустаҳкамлаш, ерга соҳиблик туйғусини кучайтириш талаб этилади. Қисқаси, Озиқ-овқат программаси ижросининг тақдири ўз қўлимизда.

Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитетининг X пленумида таъкидлаб ўтилганидек республика халқ хўжалигидаги ишлар аҳволига умуман баҳо берадиган бўлсак, у ғоят ташвишли ва қониқарсиздир. Ўтган йил якунларининг таҳлили Ўзбекистон мамлакатда рўй бераётган қайта қуриш ўзгаришларидан анча орқада қолаётганлигини кўрсатмоқда. Бизда миллий даромаднинг ўсиши иттифоқдагига қараганда уч баравар паст. Қишлоқ хўжалигида эса аҳвол жуда ачинарли. Мамлакат бўйича ўн биринчи беш йилликдагига нисбатан маҳсулот етиштиришнинг ўртача йиллик ўсиши 9,3 процентни ташкил этган бўлса, бизда унинг камайиб кетишига йўл қўйилди.

Фикрлаш, ижодкорлик билан иш тутиш учун эркинлик берилган, меҳнат аҳлининг қўл-оёғи ечиб юборилган ҳозирги пайтда одамларни бунёдкорлик ишларига сафарбар этиш учун уларга жамики шарт-шароитни яратиб бериш, миллионларнинг фаолият доирасини кенгайтириш лозим. Бунинг учун эса тинмай изланиш, ишга янгича, ижодий ёндашиш даркор.

Чорвачилик биздан алоҳида эътибор, кўп куч-ғайрат талаб этаётган соҳа. Ўтган йили гўшт етиштириш плани бор-йўғи 95 процент бажарилди. Бу ҳол жиддий ташвиш туғдирмоқда. Чорва молларининг аксарияти касалликларга чалингани учун ҳам ўзимизни хотиржам тутишга ҳақимиз йўқ. Зооветеринария ва наслчилик ишлари ҳамон қониқарсиз аҳволда. Озуқа сероб эмаслиги, парвариш пухта йўлга қўйилмаганлиги, энг муҳими, чорвачилик оғиздагина зарбдор тармоқ деб аталиб, амалда унга эътибор берилмаётгани сабабли олинаётган самара ҳам кам бўлаяпти. Меҳнаткашлар дастурхонида сут, ёғ, гўшт етишмаётганлиги боиси шунда.

Гўшт тайёрлаш ва давлатга топшириш ярим йиллик плани ҳам бажарилмади. Нега шундай бўлаяпти! Бу саволга Самарқанд области хўжаликлари мисолида аниқ жавоб бериш мумкин. Кейинги йилларда бу ерда чорва молларининг бош сони тўхтовсиз камайиб кетмоқда. Тўрт йил ичида 14 мингдан зиёдроқ мол йўқотилди. Сил ва бруцеллёз касалликлари тарқалгани учун ҳам ана шундай талафотга йўл қўйилди. Ўтган йили «Даҳбед» совхози сут комплексида жониворларнинг 70 проценти сил касалига йўлиқди. «Булунғур» совхозида ҳам ана шундай касалликлар кенг тарқалган.

Илгари пайтларда бўлганидек яхши боқилмаган, озғин молларни гўштга топшириш ҳамон давом этмоқда. Масалан, Самарқанд гўшт комбинатига келтирилган 5 мингдан зиёд қорамол ўртача 280 килограммдан тош босган, холос. Оқдарё ва Иштихон чорвадорлари бу соҳада «рекорд» қўйдилар, дейиш мумкин. Улар 97—99 килограмм вазндаги қорамолларни ҳам гўштга топшириб юборганлар. Масъулиятли ишга муносабат ана шундай бўлганидан кейин аҳолини гўшт билан таъминлашни яхшилаш ҳақида оғиз кўпиртириб гапиришга ҳожат!! Самарқандлик чорвадорлар лоақал ўз областларида тўпланган тажрибадан — Каттақўрғон бўрдоқичилик комплексидан ўргансалар бўлмайдими! Ана шу корхонада ҳар бир қорамол 500 килограммдан оширилгач гўштга топширилмоқда.

Қанчалик ачинарли бўлмасин, далил далиллигича қолаверади. КПСС Марказий Комитетининг хўжаликларининг ўзлари сабзавот ва меванинг 30 процентини шартнома асосидаги нархларда шаҳарликларга сотишлари ҳақидаги қарори кўп жойларда бажарилмай келмоқда. Тошкент районидаги Карл Маркс номли колхоз тажрибаси бу соҳада бошқаларга намуна бўлиши мумкин эди-ку, ахир! Мазкур хўжаликда оила пудрати кенг жорий этилиб, интенсив технология қўлланилаётгани сабабли мева ва сабзавотдан барқарор равишда мўл ҳосил етиштирилмоқда. Ўзбекистон пойтахти, бошқа шаҳарлар аҳолисини озиқ-овқат билан таъминлаш юзасидан колхоз ўз зиммасига олган мажбуриятини муттасил ошириб адо этиб келмоқда. Бу хўжалик маҳсулот етиштириш ва давлатга топшириш бўйича областда биринчи ўринда туради. У ҳозиргача 5 минг тоннадан зиёд сабзавот, жумладан карам, помидор, сабзи, бодринг, шунингдек илгари ташвиши кўп-у даромади кам деб назарга илмай келинган шивит, петрушка, бошқа хил кўкатлар сотди. Тошкентда колхознинг учта махсус магазини очилди, тўртинчисини ҳам ишга тушириш мўлжалланмоқда. Хўжалик маҳсулоти республикамиздан анча олис-олисларга — Мурманск, Уралга, мамлакатнинг бошқа саноат марказларига пешма-пеш етказиб берилаяпти.

Афсуски, бундай мисоллар жуда кам. Бозорларда шахсий маҳсулот эгалари ҳамон ҳукмронлик қилишаяпти. На давлат, на колхоз ва на кооператив савдо улар билан рақобатлашишга қодир бўлмаяпти.

Нон шаҳри — Тошкент илгари нимаси билан машҳур эди! Энг аввало расталари сабзавот, мева, қовун ва тарвузлар билан ҳамиша тўлиб-тошиб ётадиган бозорлари довруғи довон ошган эди. Энди-чи! Пойтахт меҳмонлари ҳамон ўз одатларига кўра бозор айланадилар-у ранжиб чиқадилар. Бунга ҳар бир тошкентликнинг ўзи ҳам гувоҳ: нарх-наво осмонда.

Нега шундай бўлаяпти! Буларнинг ҳаммасидан чиқадиган хулоса битта: баъзи область ташкилотларининг интизомсизлиги, маҳаллийчилиги қимматга тушмоқда. Масалан, ўтган йили Сурхондарё области давлатга гўшт топшириш планини умуман бажаргани ҳолда тошкентликларга 2,3 минг тонна шу хил маҳсулотни кам етказиб берди. Жиззахдан бўлак ҳамма областлар республика пойтахти аҳолисига полиз маҳсулотлари, ҳўл мева етказиб бериш топшириғини бажармадилар.

Кўрамизки, агросаноат комплексимизда ҳамон эскича иш усуллари ҳукмронлик қилмоқда, янгича ёндашув сезилмаяпти. Қайта ишлаш саноатидаги қусурлар давом этиб келмоқда. Тармоқ корхоналари тўла қувват билан, ташаббус кўрсатиб ишлаётгани йўқ. Сабзавотни қайта ишлаш корхоналари, гўшт комбинатлари ва сут заводларида ҳам аҳвол ўзгармаяпти. Қандолатчилик маҳсулотлари ишлаб чиқариш қувватларидан етарли фойдаланилаётгани йўқ.

Бутуниттифоқ XIX партия конференцияси минбаридан республикамиз шаънига шундай таъна билдирилди: «Ўзбекистон, Молдавия, Закавказье республикалари қишлоқ хўжалигида турғунлик ҳолатлари сақланиб қолмоқда. Демак, кўп нарса ишга ёндашувда, раҳбарликнинг омилкорлигида, хўжаликни янгича юритиш маҳоратида яшириниб ётибди».

Дадил одим ташлаётган иқтисодий ислоҳот, тўла хўжалик ҳисоби, ўзини ўзи маблағ билан таъминлаш ва ўз харажатларини ўзи қоплашга ўтиш агросаноат комплексида қайта қуришнинг бош йўналишидир. Экономикадаги қайта қуриш тажрибаси кўрсатганидек, иқтисодий ислоҳотга ижодий, синчковлик билан ёндашилган, пухта тайёргарлик кўрилган жойдагина у яхши натижалар бериши мумкин. Афсуски, бу соҳада ижобий мисоллар жуда оз. Агросаноат комплексидаги ҳар уч совхоздан бири ўтган йилни зарар билан якунлади. Мана бир далил: Сирдарё область агросаноат комитети 1987 йилда катта зиён кўрди. Фойда олиш плани умуман 4 миллион сўм миқдорида бажарилмади. Бунга сабаб шуки, деҳқончиликда иш кўрган 1.810 та пудратчи бригададан 1.010 таси ёки 55,8 процентигина планни бажарди. Сабзавот бўйича бригадаларнинг 73 проценти, узум бўйича 42, мева бўйича 14, чорвачилик бўйича 42 процентигина планни адо этди.

Илмий ечимлар ва хўжалик ичида меҳнатни ташкил этишнинг илғор усули сабзавот экинларини парвариш қилишда техникадан самарали фойдаланишга кўмаклашуви лозим. Ҳозирги пайтда сабзавот ва полиз экинлари экиш 55—75 процент, кўчат ўтқазиш 18, картошка экиш 65, қатор ораларига ишлов бериш 75—80, сабзавотни йиғиштириб олиш 9—10, картошка қазиш 59 процент механизацияластирилган. Оғир ишларнинг асосий қисми машиналар зиммасига юкланмаганлиги учун ҳам маҳсулот таннархи юқори бўлиб қолмоқда.

Ўзбекистон сабзавотчилигида сифат ҳамон муҳим муаммо ҳисобланади. Сабзавот, полиз маҳсулотларида нитрат азотининг кўплиги жиддий ташвиш туғдираяпти, бу ҳол маҳсулот сифатига путур етказмоқда, одамлар соғлиғи учун катта хавф туғдирмоқда.

Сақлаб қўйишга мўлжалланган сабзавот навларини танлаш, ўстиришга алоҳида эътибор бериш, уларни етиштириш технологиясини қаттиқ назорат остига олиш зарур.

Озиқ-овқат программасини ҳал этишда картошка муаммосини асло четлаб ўтиш мумкин эмас. Буни халқимиз ҳақли равишда «иккинчи нонимиз» деб билади. СССРни иқтисодий ва социал ривожлантиришнинг 1986—1990 йилларга ҳамда 2000 йилгача бўлган даврга мўлжалланган асосий йўналишларида картошка етиштиришнинг ўртача йиллик ҳажмини 14—16 процент кўпайтириш, 90—92 миллион тоннадан ҳосил олиш кўзда тутилган. Аҳолисининг сони тез ўсиб бораётган бизнинг республикамиз учун картошкани кўпайтириш, меҳнаткашларини бутун йил мобайнида ана шу маҳсулот билан муттасил таъминлаб туриш катта меҳнатга молик халқ хўжалиги вазифаси ҳисобланади. Уни етиштиришни икки баравар ошириш ва 1990 йилга бориб 500 минг тоннага етказиш мўлжалланмоқда. Шуни афсус билан таъкидлаш керакки, 1987 йилда картошка кўпайиш ўрнига камайиб кетди, яъни ўтган беш йилликдаги ўртача йиллик кўрсаткич 222,7 минг тонна бўлгани ҳолда амалдаги беш йилликда 179 минг тоннага тушиб қолди.

Уруғлик билан таъминлаш муаммоси ҳал этилмаётганлиги картошкачиликни ривожлантиришга тўсқинлик қилмоқда. Кейинги йилларда республикада умуман уруғликни РСФСР, Белоруссия, Болтиқ бўйидан ташиб келишга бутунлай ўтиб олинди. Ҳосилдорлик камайиб бормоқда — ўтган йили 1985 йил ҳосилига нисбатан гектар ҳисобига 18 процент кам картошка олинди. Экинни парвариш қилиш технологияси пастлиги, қўл меҳнати кўп қўлланилаётгани сабабли шундай бўлмоқда. Одатда картошка экиш учун унумсиз ерлар ажратилиб, сув, ўғитлар билан яхши таъминланмаяпти. Қашқадарё области хўжаликларида ўтган йили гектар бошига 44,5 центнер, Навоий областида 41,9, Хоразм областида 36,3, Қорақалпоғистон АССРда эса бор-йўғи 20,5 центнердан ҳосил олинган экан, буни бошқача изоҳлаш мумкинми, ахир!! Қиёслаш ниятида шундай рақам келтирамиз: республика бўйича картошканинг ўртача ҳосилдорлиги — 77,1 центнер.

Бу экинни экиш, парвариш қилишни пухта йўлга қўйиш учун энг аввало маҳаллий уруғликларни тиклаш зарур. Айни пайтда картошканинг иссиққа чидамли навларини яратиш, оғир иш жараёнларини механизациялаш, коллектив ва ижара пудратини кенг жорий этиш лозим. Ҳозирги пайтда республикага районлаштирилган 6—8 ўрнига 25—40 тагача навлар ташиб келтирилмоқда. Бунинг устига кўпчилиги кечпишар бўлиб, эрта экилганиз деярли ҳосил бермайди. Картошкани ташиб келиш ва сақлаш пайтида эса ҳар йили 28—30 минг тоннаси нобуд бўлаяпти.

Ўзбекистоннинг бир пайтлар бутун оламга довруғ солган қовунлари қани! Колхоз ва совхозлар эндиликда ялпи маҳсулот кўпроқ бўлиши ниятида тарвуз экишга зўр бермоқдалар. Масалан, Сурхондарё, Андижон, Наманган, Сирдарё, Самарқанд областларида полиз экинлари орасида қовун 8—15 процентни ташкил этади, холос.

Даладан истеъмолчигача бўлган занжир аниқ ҳаракат қилиши керак. Бизда ҳосилни йиғиб-териб олиш, транспортда ташиш, сақлаш пайтида жуда кўп исрофгарчиликларга йўл қўйилмоқда. Етиштирилган жами ҳосилни асраб қолиш умуман ноз-неъмат ҳажмини кўпайтириш билан баробар эканлигини негадир унутмоқдамиз. Масалан, картошка механизация ёрдамида қазилганда ҳосилнинг 15 проценти бой берилади. Сабзи кавлашда 8—10, карам узишда 5—6 процентгача ҳосил нобуд бўлади. Совутгичларга эга бўлган омборларда картошка сақланганда унинг 25 проценти чиқитга чиқади. Сабзи ва пиёз сақлашда ҳам аҳвол шундай.

М. С. Горбачевнинг Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитетида республика раҳбар ходимлари билан учрашувида экономикани ривожлантириш суръатлари кейинги йилларда пасайиб бораётганлиги жиддий ташвиш уйғотаётганлиги таъкидлаб ўтилди. Демак, республикамиз, мамлакатимиз меҳнаткашлари анча миқдорда сабзавот, мева, бошқа хил ноз-неъматларни ололмай қолдилар. Шуни айтиш керакки, Ўзбекистон бошқа жойда битмайдиган кўпгина экинларни ўстирувчи республика ҳисобланади. Бундай маҳсулотларга мамлакатда эҳтиёж катта. Республикамиз яқин йиллар ичида ҳам ўзининг, ҳам мамлакатдаги бошқа регионларнинг талабларини қондириш мумкин бўлган марраға чиқиб олиши шарт.

Бутуниттифоқ XIX партия конференциясининг «КПСС XXVII съезди қарорлари қандай бажарилаётгани ва қайта қуришни чуқурлаштириш вазифалари тўғрисида»ги резолюциясида таъкидланганидек: «Аввало мамлакатнинг озиқ-овқат таъминотини анча яхшилашга эришиш керак. Бу жуда катта социал-сиёсий масаладир. Пудрат ва ижаранинг хилма-хил шаклларини ривожлантириш, мавжуд хўжаликлар доирасида ҳам, шунингдек бошқа корхоналар ва экономика тармоқлари билан ўзаро алоқаларда ҳам кооперативларнинг кенг тармоғини вужудга келтириш асосида колхоз ҳамда совхозларнинг имкониятини ҳар томонлама рўёбга чиқариш бу масалани ҳал этишнинг энг қисқа йўлидир».

Озиқ-овқат программасининг ижроси масалалари партия ташкилотларининг, область агросаноат комитетлари, РАПОлар, колхоз ва совхозлар, бригадалар раҳбарлари ҳамда мутахассисларининг доимий эътиборида туриши зарур. Аҳолини сервитамин маҳсулотлар билан муттасил таъминлаш ҳамманинг ишидир. «Дастурхонимиз тўкин-сочин, маъмур бўлиши учун сен бугун нима қилдинг!» деган савол ҳар биримизга қаратилган бўлиши керак. Озиқ-овқат программасини бажариш социалистик тузумимиз теран маъноси, унинг табиий моҳияти рўёбга чиқадиган муҳим жиҳатлардан бири эканлигини унутмайлик.

СССР ОЛИЙ СОВЕТИ ПРЕЗИДИУМИНИНГ МАЖЛИСИ

18 июль куни Кремлда ўртоқ А. А. Громико раислигида СССР Олий Совети Президиумининг мажлиси бўлди.

Президиум Арманистон ССР ва Озарбайжон ССР Олий Советларининг Тоғли Қорабоғ тўғрисидаги қарорлари масаласини кўриб чиқди. Мажлисда Арманистон ССР Олий Совети Президиумининг раиси Г. М. Восканян, Озарбайжон ССР Олий Совети Президиумининг раиси С. Б. Татлиев, Озарбайжон Компартияси Тоғли Қорабоғ область комитетининг биринчи секретари Г. А. Погосян ахборот бердилар.

Масалани муҳокама қилишда РСФСР Олий Совети Президиумининг раиси В. П. Орлов, КПСС Марказий Комитети Сиёсий бюросининг аъзоси, Украина Компартияси Марказий Комитетининг биринчи секретари В. В. Шчербицкий, Қозоғистон ССР Олий Совети Президиумининг раиси З. К. Камолиддинов, КПСС Марказий Комитети Сиёсий бюросининг аъзоси, КПСС Марказий Комитетининг секретари, КПСС Москва шаҳар комитетининг биринчи секретари Л. Н. Зайков, Грузия ССР Олий Совети Президиумининг раиси П. Г. Гилашвили, Белоруссия Компартияси Марказий Комитетининг биринчи секретари Е. Е. Соколов, академик Н. Г. Басов, Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитетининг биринчи секретари Р. Н. Нишонов, Арманистон ССР Фанлар академиясининг президенти, академик В. А. Амбарцумян, ёзувчи Р. Ҳ. Ҳамзатов, Озарбайжон Компартияси Марказий Комитетининг биринчи секретари А.—Р. Ҳ. Везиров, Арманистон Компартияси Марказий Комитетининг биринчи секретари С. Г. Арутюнян, ёзувчи И. В. Абашидзе, Ломоносов номидаги Москва давлат университетининг ректори академик А. А. Логунов, Ереван давлат университетининг ректори С. А. Амбарцумян, ёзувчи В. А. Петросян, Литва ССР Олий Совети Президиумининг раиси В. С. Астраускас, академик Е. М. Примаков, ВЦСПС раиси С. А. Шалаев, «Зеленоградстрой» бирлашмаси қурилиш бошқармаси комплекс бригадасининг бошлиғи Н. А. Злобин, Чет эллар билан дўстлик ва маданий алоқа совет жамиятлари союзи президиумининг раиси В. В. Терешкова, ёзувчи М. А. Иброҳимов, Кировград областидаги «КПСС XX съезди» колхози тракторчилар бригадасининг бошлиғи А. В. Гиталов, Эстония ССР Олий Совети Президиумининг раиси А. Ф. Рюйтель, СССР Бош Прокурори А. Я. Сухарев, КПСС Марказий Комитетининг Бош секретари М. С. Горбачев, Молдавия ССР Олий Совети Президиумининг раиси А. А. Мокану, Тожикистон ССР Олий Совети Президиумининг раиси Ғ. Паллаев, ВЛКСМ Марказий Комитетининг биринчи секретари В. В. Мироненко қатнашдилар.

Президиум мажлисида СССР Олий Советининг Озарбайжон ССРдан ва Арманистон ССРдан сайланган депутатлари катта бир группаси ҳозир бўлди.

Мажлис материаллари ва СССР Олий Совети Президиумининг мазкур масала юзасидан қабул қилган қарори матбуотда эълон қилинади.

(ТАСС).

СССР Олий Совети Президиумининг қарори

ТОҒЛИ ҚОРАБОҒ ХУСУСИДАГИ МАСАЛА ЮЗАСИДАН АРМАНИСТОН ССР ВА ОЗАРБАЙЖОН ССР ОЛИЙ СОВЕТЛАРИНИНГ ҚАРОРЛАРИ ТЎҒРИСИДА

1. СССР Олий Совети Президиуми ТҚАО халқ депутатлари Советининг илтимосномаси муносабати билан Арманистон ССР Олий Советининг Тоғли Қорабоғ автоном областини Арманистон ССР составига ўтказиш тўғрисида 1988 йил 15 июндаги илтимосини ҳамда Озарбайжон ССР Олий Советининг Тоғли Қорабоғ автоном областини Арманистон ССР составига ўтказиш номақбуллиги ҳақида 1988 йил 17 июндаги қарорини кўриб чиқиб, Озарбайжон ССР билан Арманистон ССРнинг чегараларини ва Конституция асосида ўрнатилган миллий территориал бўлинишни ўзгартиришнинг иложи йўқ, деб ҳисоблайди. СССР Олий Совети Президиуми шундай қарорни қабул қила туриб, СССР Конституциясининг қоидасига (78-модда) асосланади, ана шу моддага мувофиқ иттифоқдош республиканинг территорияси унинг розилигисиз ўзгартирилиши мумкин эмас. Ўзгача қарор иккала республика халқларининг туб манфаатларига хилоф бўлиб, ушбу регионда миллатлараро муносабатларга жиддий зиён етказган бўлур эди.

СССР Олий Совети Президиуми Совет ҳокимияти йиллари мобайнида ленинча миллий сиёсатни амалга ошириш негизида Тоғли Қорабоғ меҳнаткашлари партия ва совет ташкилотларининг раҳбарлигида экономикани, илм-фанни ривожлантиришда ва социал турмушнинг бошқа соҳаларида катта муваффақиятларга эришганликларини қайд этади. Шу билан бирга автоном областда айниқса маданият, маориф соҳасида, кадрлар сиёсатида арман аҳолисининг миллий манфаатларига дахлдор кўпгина масалалар узоқ вақт мобайнида ҳал этилмай келди. Автоном областнинг Конституцияда белгиланган ҳуқуқлари бузилди. Мана шу барча салбий ҳолатлар ўз вақтида бартараф этилиши бир ёқда турсин, балки тобора кўпаяверди. Озарбайжон ССР, Арманистон ССР ва Тоғли Қорабоғ автоном областининг ҳокимият органлари вужудга келган вазиятга баҳо беришга юзаки ёндашдилар, ушбу регионда мавжуд миллий территориал тузилишни қайта кўриб чиқишга қилинган асоссиз даъватларнинг сиёсий жиҳатдан хавфли эканлигини англаб етмадилар, кутиб туришдан иборат суст позицияни эгалладилар. Республикаларда вазият кескинлашди, экономикага, Арманистон ва Озарбайжон халқларининг миллатлараро муносабатларига катта зиён етказилди. Мана шуларнинг ҳаммасини мамлакатимиз меҳнаткашлари ҳаққоний қоралайдилар.

Тоғли Қорабоғда вужудга келган аҳволни яхшилаш ҳамда жиддий камчиликларни бартараф этиш учун КПСС Марказий Комитети, СССР Олий Совети Президиуми ва СССР Министрлар Советининг қарорларида Тоғли Қорабоғ автоном областининг экономикаси, маданиятини янада ривожлантиришни таъминлаш, меҳнаткашларининг фаровонлигини юксалтириш, социалистик қонунчиликни ва жамоат тартибини мустаҳкамлаш, Озарбайжон ССР билан Арманистон ССР аҳолисини қардошларча дўстлик ва ҳамкорлик руҳида тарбиялашни кучайтириш юзасидан катта чора-тадбирлар белгиланган. Тоғли Қорабоғ автоном областининг Арманистон ССР билан алоқаларини кенгайтириш учун зарур шарт-шароитлар яратилган. СССР Олий Совети Президиуми Тоғли Қорабоғга ўз вакилларини юборишни мақсадга мувофиқ, деб ҳисоблайди. Мана шу вакиллар қабул қилинган қарорларнинг сўзсиз бажарилишини таъминлаш соҳасида Озарбайжон ССР ва Арманистон ССР вакиллари билан қалин ҳамкорликда иш кўрадилар.

2. СССР Олий Совети Президиуми Озарбайжон ва Арманистон иттифоқдош республикаларининг меҳнаткашларини, партия ҳамда давлат органларини Озарбайжон аҳолиси билан арман аҳолиси ўртасидаги яхши, қардошлик муносабатлари қайта тикланиши учун ҳамма ишларни қилишга даъват этади.

СССР Олий Совети Президиуми СССР Министрлар Советига, Озарбайжон ССР ва Арманистон ССР халқ депутатлари Советларига, уларнинг ижроия ва фармойиш берувчи органларига Арманистонда, Тоғли Қорабоғда ва Озарбайжоннинг бошқа регионларида вазиятни нормаллаштириш йўлида меҳнат интизомини мустаҳкамлашни, СССР Конституциясига ҳамда совет қонунларига қатъий риоя этилишини таъминлаб, миллий адоватни авж олдиришга қаратилган ҳар қандай фаолиятнинг, демократик ҳуқуқлардан демократияга зид мақсадларда фойдаланиш йўлидаги уринишларнинг пайини қатъиян қирқиш учун зарур чоралар кўришни топширади. СССР Олий Совети Президиумининг мажлисида ўртага қўйилган ва шу билан боғлиқ бўлган масалаларни Миллатлар Советининг махсус тузилаётган комиссиясига ўрганиб чиқишни топшириш мақсадга мувофиқ деб ҳисоблансин, бу комиссия тайёр бўлишига қараб СССР Олий Совети Президиумининг муҳокамасига ўз таклифларини тақдим этади.

3. СССР Олий Совети Президиуми КПСС Бутуниттифоқ XIX конференцияси жамиятимизни революцион тарзда ўзгартириш жараёнларини чуқурлаштириш, шу жумладан миллатлараро муносабатларни янада мустаҳкамлаш ва ривожлантириш борасида янги вазифаларни ўртага қўйган ҳозирги пайтда барча иттифоқдош ва автоном республикалар Олий Советларининг Президиумлари, халқ депутатлари маҳаллий Советлари совет кишиларининг дўстлиги ва тенг ҳуқуқли ҳамкорлигини интернационализм принциплари асосида мустаҳкамлаш масалаларига доимий эътибор бериб боришларини айниқса муҳим деб ҳисоблайди. Миллатидан қатъий назар, ҳар бир совет кишиси мамлакатнинг исталган районида ўзини тўла ҳуқуқли граждан, деб ҳис этиши тўғрисида ғамхўрлик қилиш зарур. Миллатлараро муносабатларда юзага келадиган масалаларни ўз вақтида, ҳар бир миллат ва элатнинг манфаатларини ҳам, бутун социалистик Ватанимизнинг манфаатларини ҳам мумкин қадар кўпроқ эътиборга олиб ҳал қилиш керак.

СССР Олий Совети Президиумининг раиси А. ГРОМИКО.

СССР Олий Совети Президиумининг секретари Т. МЕНТЕШАШВИЛИ.

Москва, Кремль. 1988 йил 18 июль.

«ПРОГРЕСС-37» УЧИРИЛДИ

ТАСС АХБОРОТИ

«Мир» илмий-тадқиқот комплексида бундан буён ўтказиладиган ишлар программасига мувофиқ, 1988 йил 19 июль куни Москва вақти билан соат 1 дан 13 минут ўтганда Совет Иттифоқида «Прогресс-37» автомат юк кемаси учирилди.

Бу кемани учиришдан мақсад — одам бошқарадиган «Мир» комплексига сарфланадиган материаллар ва турли юкларни етказиб беришдан иборат.

«Прогресс-37» кемаси орбитасининг параметрлари қуйидагичадир:

— Ер юзасидан энг кўп олислиги — 273 километр;

— Ер юзасидан энг оз олислиги — 194 километр;

— айланиш даври — 88,8 минут;

— оғиши— 51,6 градус.

Телеметрия ахборотларига кўра, автомат юк кемасининг бортидаги системалар нормал ишламоқда.

ҲУЖЖАТЛАР ТЎПЛАМИ

«Партия ва ҳукуматнинг хўжалик масалаларига оид қарорлари» деб аталган ҳужжатлар тўпламининг ўн олтинчи томи (II қисми) босмадан чиқди. Унда КПСС XXVII съездининг ва КПСС Марказий Комитети 1986 йил июнь пленумининг материаллари, КПСС Марказий Комитети билан СССР давлат олий идора органларининг 1986 йил февралидан декабригача қабул қилган ҳужжатлари эълон қилинган.

Тўпламни Сиёсий адабиёт нашриёти чиқарди.

(ТАСС).

ДЕҲҚОНЧИЛИК АХБОРОТИ

СИРДАРЁ

Убайдулла Очилов бошлиқ бригада ғўза парваришида «Малик» совхозида пешқадам. Заршуносלар жорий йилда 82 гектар майдоннинг ҳар гектаридан 27 центнер ўрнига 33 центнердан пахта хирмони уйиш мақсадида астойдил меҳнат қилмоқдалар.

— Саратон сувига қонмаган ғўзадан кутилган ҳосилни олиш қийин, — дейди бригада саркори Убайдулла Очилов. — Шу боисдан биз қатор ораларига оби ҳаёт таралишга алоҳида эътибор бераяпмиз. Ҳар пайкалга бош сувчи белгиланган. Иш икки сменада ташкил этилган. Ҳозиргача жами майдон икки марта маромида суғорилди.

Бригадада ялпи ҳосилнинг 70 проценти агрегатларда терилади. Шунинг учун ниҳоллар ҳозирданоқ машинабоп қилиб ўстирилмоқда. Пайкалларни бегона ўт босишига йўл қўйилмаяпти. Барча юмушларда бригада бошлиғи Убайдулла Очилов бош-қош.

Э. ШАМСИЕВ.

ЯККАБОҒ

«Ленинизм» колхози районда йирик хўжаликлар жумласидан. Пахтакорлар жорий йилда 1.250 гектар ердан 3.330 тонналик хирмон яратиш иштиёқида беллашувни тобора қизитмоқдалар. Айни кунларда 14 та бригадада 30 та культиватор тўла қувват билан ишламоқда, 1.100 нафар колхозчи, жумладан 100 сувчи дала ишлари билан банд.

Хуррам Асадов, Қаҳрамон Шодиев, Нурмат Худойқулов бошлиқ бригада ва оилавий звеноларда ғўза парвариши айниқса намунали йўлга қўйилган. Бу коллективларда дала меҳнаткашларининг унумли ишлашлари, кўнгилли ҳордиқ чиқаришлари учун қулай шароит яратилган.

Ш. МАҲМУДОВ.

РОМИТАН

Бу йил Ленин номли колхоз деҳқонлари 1.550 гектар майдонда ғўза ўстиришаяпти. Унинг 500 гектари 82 та оилавий звенога бириктирилган. Бу коллективларда, айниқса Мурод Ражабов, Теша Йўлдошев ва Юсуф Қурбонов звеноларида ниҳоллар авжи баланд. Ҳозирга қадар пайкаллар 5 марта комплекс ишловдан чиқарилди, икки марта озиқлантирилиб, уч марта суғорилди. Натижада ҳар тупда ҳосил тугунчалари кун сайин ортмоқда.

Колхоз меҳнаткашлари жорий йилда ҳосилдорликни гектар ҳисобига 32 центнерга етказишни мўлжаллашган. Шу мақсадда мавжуд техника, иш кучи дала юмушларига сафарбар этилган. Мусобақа ҳар ўн кунда якунланиб, ғолиблар ҳам моддий, ҳам маънавий рағбатлантирилмоқда.

Б. АЗИМОВ.

ЎЗБЕКИСТОН КОМПАРТИЯСИ МАРКАЗИЙ КОМИТЕТИ XI ПЛЕНУМИ ОЛДИДАН: ОЗИҚ-ОВҚАТ ТАЪМИНОТИ МУАММОЛАРИ

ЛУҚМАИ ҲАЛОЛ — ЭЛ ДАСТУРХОНИГА

Совет жамиятини инқилобий янгилаш йўлини изчил ўтказишда, қайта қуриш назарияси ва амалиётини чуқурлаштиришда, жамиятни туб иқтисодий ислоҳ қилиш ҳамда демократиялашда КПСС ҳаётида бениҳоя йирик воқеа бўлиб қолган Бутуниттифоқ XIX партия конференцияси мамлакатни энг аввало озиқ-овқат маҳсулотлари билан таъминлашни тубдан яхшилаш зарурлигини кўрсатди.

Балиқ инсон организми учун энг фойдали неъмат ҳисобланади ва бу тансиқ таом мамлакатимиз аҳолисини тўйимли озиқ-овқат билан таъминлашда алоҳида ўринга эга. Озиқ-овқат программасида йил давомида аҳоли жон бошига 19 килограммгача балиқ истеъмол қилиш кўзда тутилган, ҳозирги пайтда бу кўрсаткич 18 килограммга етган. Бироқ мамлакатимизнинг у ёки бу минтақасида ана шу маҳсулотни истеъмол қилиш даражасида тафовутлар жуда катта. Чунончи Мурманск областида ҳар бир киши йилига 68 килограмм балиқ маҳсулоти истеъмол қилса, РСФСР, Латвия ва Эстонияда 20—25 килограммдан, Ўрта Осиёда эса 5 килограммдан истеъмол қилади. Тўғри, бу борада табиий-иқлим шароитлари ва миллий анъананинг таъсирини инкор этиб бўлмайди, лекин бутун бир республикалар ана шундай бебаҳо маҳсулотни кам олиши билан муроса қилишга ҳам асос йўқ. Масалан, Японияда ҳар киши 40 килограммгача балиқ ейди. Балки шунинг учун ҳам японлар инфаркт, юракнинг ишемик хасталиги, хафақон каби касалликларга кам чалинишаётгандир. Ер юзида энг узоқ умр кўраётганлар ҳам айнан Японияда кўпроқ.

«...ОЗИҚ-ОВҚАТ ЕТИШТИРИШНИ ЯХШИЛАШ ЙЎЛЛАРИНИ ҲАММА ЖОЙДА ВА АВВАЛО, АҲВОЛ ЎЗГАРМАЁТГАН ЁКИ СУСТ ЯХШИЛАНАЁТГАН ОБЛАСТЬ ҲАМДА РЕСПУБЛИКАЛАРДА ДАВОМ ЭТТИРИШ КЕРАК... МЕҲНАТНИ ТАШКИЛ ЭТИШ ВА РАҒБАТЛАНТИРИШНИНГ ИЖАРА ҲАМДА БОШҚА САМАРАЛИ УСУЛЛАРИНИ ҲАММА ЖОЙДА КЕНГ ЖОРИЙ ЭТИШ — ОЗИҚ-ОВҚАТ МЎЛ-КЎЛЛИГИГА ЭРИШИШНИНГ ЭНГ ҚИСҚА ВА ИШОНЧЛИ ЙЎЛИ ЭКАНИНИ ТАЖРИБА КЎРСАТИБ ТУРИБДИ».

(М. С. Горбачевнинг КПСС Бутуниттифоқ XIX конференциясида қилган докладидан).

ЯҚИН ЎТМИШГА НАЗАР

Балиқ хўжалиги Совет ҳокимияти йилларида саноатлашган қудратли тармоққа айланди. Бу даврда балиқ овлаш ўн баравардан ҳам зиёд кўпайди ва йилига 11 миллион тоннадан ошди. Балиқ овлашда жаҳон миқёсида СССРнинг улуши қисқичбақасимон ва умуртқасиз балиқлар ҳисобига 12 процентга етган.

Ўзбекистонда балиқчилик шароитга қараб ноанъанавий ва ўзига хос ривожланди. Кўҳна Орол ҳалокат ёқасига яқинлашиб балиқни кўпайтириш борасидаги аҳамиятини йўқота бошлаган олтмишинчи йилларда республикада бошқа балиқ ресурсларини тўлдирадиган дуруст манбалар йўқ эди. Бунда ҳар йили 145 тоннагача балиқ берадиган ягона хўжалик истисно, албатта. Чора битта — ҳавза балиқчилигини жадал ривожлантириш, Орол кемтигини тўлдириш, бусиз ҳам республикада балиқ истеъмол қилиш борасидаги кам даражанинг тушиб кетишига йўл қўймасликдан иборат.

Эндиликда шуни миннатдорчилик билан таъкидлаш кераки, республика балиқчилари ана шу мураккаб вазифанинг уддасидан чиқдилар. Ҳавза балиқчилиги 1960 йилдагига қараганда 20 баравар ўсди. Амалда Орол денгизи балиқ етиштиришдаги имкониятини йўқотганига қарамай Ўзбекистон бўйича умумий балиқ овлаш ҳажми ошди. Республикамиз ҳавза балиқчилигида маҳсулот етиштириш бўйича мамлакатда РСФСР ва Украинадан кейин учинчи ўринни, маҳсулдорликда эса биринчи ўринни эгаллайди. Ўтган вақт мобайнида умумий ҳажми12 минг гектардан иборат 15 та ҳавза балиқчилик хўжалиги қурилди ва ишга туширилди. 200 минг гектар майдонни ишғол этган учта товар кўл хўжалиги вужудга келди. Йилига 37 минг тонна донадор балиқ озуқаси етиштирадиган Чиноз омихта ем заводи, давлат балиқ питомниги ва ўнта инкубация цехи ишлаб турибди. Марказий лойиҳа-конструкторлик-технология бюроси ҳамда балиқ хўжалиги илмий-тадқиқот институти фаолият кўрсатмоқда. Товарбоп балиқ овлаш 27,6 минг тоннага, жумладан ҳавзада етиштирилган маҳсулот 19,5 минг тоннага етди. Республиканинг ҳамма областларида аҳолига тирик ва музлатилган балиқлар сотилмоқда.

ИМКОНИЯТ УФҚИ КЕНГ

Ҳа, ҳавзалар, кўллар ва сув омборларида балиқ етиштиришни кўпайтириш учун имкониятлар чексиз. 260 минг гектар кўл, 110 минг гектарлик сув омборларида балиқни маромида боқиш ҳисобига қўшимча омихта ем ва минерал ўғит сарфламасдан яна неча юзлаб тонна маҳсулот олиш мумкин. Лекин бу борада интенсив технологияга ўтиш, мавжуд ҳавзаларнинг маҳсулдорлигини ошириш ҳал қилувчи аҳамиятга эга.

Хўш, мақсадга қандай қилиб тезроқ эришиш мумкин? Ўзбекистон ССР Балиқ хўжалиги давлат комитетининг кенгайтирилган коллегиясига тармоқдаги корхоналар, бирлашмаларнинг вакиллари ана шу саволга жавоб топиш учун тўпландилар. Мазкур йиғин шу соҳа яловбардори — Меҳнат Қизил Байроқ орденли «Балиқчи» тажриба-намуна ишлаб чиқариш бирлашмасида ўтказилди.

Семинар қатнашчиларининг маъруза ва нутқларида, Ўзбекистон ССР Балиқ хўжалиги давлат комитети раиси Хай-Гюн Тайронович Теннинг пировард натижа учун қатъий талаби ва позициясида Бутуниттифоқ XIX партия конференциясининг руҳи, унинг ҳақиқий кайфияти ҳукмрон эди. Илғор тажрибалар хусусида баландпарвоз оҳангда эмас, балки бошқа хўжаликларда жорий этиш ҳақида жонкуярлик руҳида сўз юритилди.

Асосий маърузачи — «Балиқчи» бирлашмасининг бош директори Ў. Қ. Шукуров коллектив муваффақиятлари ҳақидагина сўз юритиб қолмай, танг масалалар, пудрат йўлидаги муаммолар, ўз-ўзини пул билан таъминлаш ва хўжалик ҳисобини жорий этишда пайдо бўлаётган тўсиқлар хусусида ҳам тўхталди.

— Коллективимиз ютуқлари ҳақида гапириш мен учун ноқулай, — дейди Ўткир Қаюмович. — Муваффақиятларимиз камтарона, бундан ҳам яхшироқ ишлашимиз мумкин эди. Жорий йилнинг биринчи ярми планларини асосан барча техник иқтисодий кўрсаткичлар бўйича адо этдик. Бу энг аввало ишлаб чиқариш қувватларидан тўлароқ фойдаланганлигимиз туфайлидир. Бирлашмамиз тасарруфидаги 2.722 гектар ҳавза майдонидан тўла фойдаланаяпмиз. 1987 йилда ҳар гектар маҳсулдорлиги 38,6 центнерни ташкил этди.

Муқояса учун ушбу мисолларни келтирмоқчимиз: Андижон балиқ хўжалигида бир гектар майдон маҳсулдорлиги 15,2 центнерни, Бухоро ва Наманган хўжаликларида 16,5, Сурхондарё балиқ комбинатида эса атиги 6,7 центнерни ташкил этади.

«Балиқчи» бирлашмаси олти йил мобайнида ҳавзалар майдонини кенгайтирмай туриб балиқ етиштиришни муттасил кўпайтираяпти. Топшириқларнинг бажарилишига интенсив иш юритишгина кафолот бўлаётир.

Энг аввало бирлашмада ҳавзалар ва гидротехника иншоотларини ишга шай ҳолда сақлашга интилмоқдалар. 1986 йилдан буён биринчи навбатда энг катта ва ёмон аҳволда бўлган ҳовузларни режали равишда таъмирлаш бошланди. Реконструкция амалга оширилаётган жойда ишларни тезроқ туғаллаш, ўша йилиёқ ҳавзаларни чавоқлар билан тўлдириш, шу тариқа маҳсулот етиштиришнинг узлуксиз технологиясига эришиш мақсадида жами техника жамлаб ишлатилади. Натижада реконструкция ишлаб чиқариш маромини бузмайди, планнинг бажарилишига хавф солмайди. Самара эса дилни қувонтиради. 97 гектар майдонни ишғол этган 10 ҳовузнинг ҳар гектаридан 24 центнердан балиқ олинарди, реконструкциядан сўнг бу кўрсаткич 84 центнерга етди.

Семинар иштирокчилари амалиётчилар фан билан қандай ҳамкорлик қилишаётганлигига гувоҳ бўлдилар. Улар бир неча йилдан буён бирлашмада биология фанлари кандидати Б. Веригин раҳбарлигида иш олиб бораётган Москва давлат университети лабораторияси олимларининг инкубация цехидаги ишларини кўрдилар. Бу ерга ташриф буюрганлар икра олишнинг қизиқ усули билан танишдилар. Илгари урғочи балиқни қисиш ҳисобига унинг 30—40 процент икраси олинарди. Энди эса хўжаликда бассейн усули жорий этилгач, балиқнинг ўзи 80 процент ва ундан кўп икрани ташлаб кетади, бунда унинг сифати анча яхшиланган, уруғ олиниши эса икки баравар — 60 процентгача кўпайган. Урғочи балиқларни қисиш йўли билан икра олиш ҳам 56 процентга етди.

— Олимлар ва амалиётчиларнинг биргаликдаги меҳнати, — дейди инкубация цехи бошлиғи А. В. Зуморин, — нафақат ўзимизга, балки Қозоғистон, Тожикистон, Грузия республикалари, Рязан, Омск ва Ульяновск областларига ҳам уруғ етказиб бериш имконини яратди. Даромад ҳам оз эмас — ҳар миллион дона балиқ уруғига бир ярим минг сўмдан олаяпмиз.

Бу борада ҳам қатор муаммолар мавжуд. Озиқлантириш технологиясини такомиллаштириш, минерал ўғитлардан оқилона фойдаланиш борасида, шунингдек гектарига 12 мингтагача бир йиллик балиқларни қалин жойлаштириш, маҳсулдорликни 50 центнерга етказиш асосий вазифалардандир.

Бирлашмада таниқли балиқчи Нигматулла Набиевич Абдулиннинг номини ҳурмат билан тилга олишади. У мазкур тармоқда ишлаётганига 23 йил бўлди. Бу киши бошчилик қилаётган коллектив 40 гектар майдоннинг ҳар гектаридан йилига 60—65 центнердан маҳсулот олаяпти. Моҳир балиқчининг кўксида Октябрь Революцияси, Меҳнат Қизил Байроқ ва «Ҳурмат белгиси» орденлари порлаб турибди.

ТАРМОҚНИНГ КЎЗ ИЛҒАМАС ЖИҲАТЛАРИ

«Балиқчи» бирлашмаси участка бошлиқлари К. П. Ли билан М. Андақулов қизиқ фикр ва кескин муаммоларни тилга олишди. Улар ишлаётган коллективлар йилига 8,5 минг тонна ёки республикада овланаётган балиқларнинг 40 процентини беришади.

Инкубаториядан келтирилган уч кунлик ушоқ балиқлар дастлабки ҳовузга 15—20 кун қўйиб юборилади. Сўнгра улар июндан то октябрь ойигача ўстириш ҳавзаларига қўйилади. Шу беш ой мобайнида карп балиғи 20—30 граммга, дўнгпешона эса 50—70 граммга етади. Октябрда йираб ўсаётган балиқлардан бўшаган ҳавзаларга ўтказилади ва келгуси йилнинг баҳоригача боқилади — шу тариқа жониворлар бир яшар бўлади. Қиш фаслида балиқ ўсмайди, унга озуқа берилмайди ва вазни аввалгича қолади. Озиқлантириш учун сувдаги ҳарорат 18—23 даража бўлиши керак. 26 даражадан кўтарилса балиқ ёмон овқатланади ва деярли ўсмайди. Ўзбекистон шароитида ёз фаслида сувнинг ҳарорати 36 даражагача етади, бунда жониворнинг вазни умуман кўпаймайди. Айниқса карп балиғи обҳаводан тез таъсирланади. Бунга сабаб шуки, кун қизиганда сувда кислород таркиби камаяди. Ҳаво исиб кетганда балиқ касалликларини қўзғатувчи омиллар фаоллашади. Тегишли препаратлар солингач касаллик қўзғатувчилар нобуд бўлади. Дўнгпешона ҳам бошқа балиқлар каби жазирама иссиққа кам мослашади.

Бу ҳовузларда балиқ етти ой ўстирилади, лекин кўпроқ озиқланган йирикроқ балиқлар сотиш учун аллақачон (август бошларида) тайёр бўлади. Мутахассисларнинг айтишларича карп учун сотишга стандарт норма 250 грамм, дўнгпешона учун 600 граммдир.

Ўстирилган балиқни тутиш августда бошланади ва келгуси йилнинг май ойигача давом этади. Октябрь, ноябрь ва декабрь ойлари балиқчилар учун энг қизғин палла.

Карп балиғи, айниқса унинг йириги харидоргир саналади. Дўнгпешона унча тез сотилмайди. Сентябрда бундай балиқларни ёппасига овлаш бошланади — фақат Тошкентнинг ўзига кунига 30 тоннагача маҳсулот келтирилади. Уларнинг ярмидан кўпи савдодан қайтиб дудлашга юборилади. Бу хил балиқнинг дудланганини ҳам тез кетмайди.

Хўш, нима қилиш керак? 3—4 яшар балиқларни ўстиришга ўтиш лозим. Чунки шунақасини аҳоли севиб истеъмол қилади, ундан ўта тансиқ таом тайёрлаш мумкин. Йирик балиқ етиштиришга ўтмоқ лозим. Лекин бу ўринда балиқчининг оёғидан тортадиган бир нарса борки, у ҳам бўлса ялпи маҳсулотни талаб қиладиган давлат буюртмасидир. Бундай буюртма кўп ҳолларда план чегарасидан ўтиб кетади, унинг яратувчилари эса мавҳум шахслар эмас, балки Давлат план комитетида ўтирган мутасаддилардир. Халқ истеъмоли молларига ружу қўювчи содиқ хизматчилар ҳам бор. Лекин қандай молларга денг? Улар учун бу ўринда фақат ялпи ёндашув мавжуд, сифат эса мавҳум тушунча.

Шундай қилиб балиқчилар бозордан қайтган маҳсулотни ўтказолмай овора. Уни олишни истамаганлардан қоғоз тўғрилаб, азбаройи планни, ялпи маҳсулотни кўзлаб республикадан ташқарига элтишади. Бу орада ҳалиги балиқ унча-мунча уринади. Қани айтинг-чи, шу аҳволда хўжалик ҳисоби, даромад ҳақида гап бўлиши мумкинми?

Охир-оқибатда кўтара савдо чакана нархдан юқори бўлиб чиқади. Давлат аҳолидан олинган ҳар сўм ҳисобига бир килограмм карпга яна 77 тийин ва 1 килограмм дўнгпешона балиғига 65 тийиндан қўшимча тўлайди. Нархи шипгача кўтарилган озуқа маҳсулот таннархига оғир юк бўлиб тушади. Балиқлар учун мўлжалланган омихта емнинг баҳоси баланд, устига-устак сифати паст. Одатда уларнинг таркибидаги протеин миқдори нормадагидан кам. Бу азалий масала ҳамон ҳал этилмаяпти. Хўжаликлар лаборатория ташкил этишди, турли анализларни тақдим қилдилар, лекин уларни ҳеч ким тан олмаяпти — идоравий манфаатлар ҳар нарсадан юқори бўлаяпти. Улар ўз ҳисобларига давлат стандарти вакилларини сақлашга ҳозирдирлар, шундай қилинса тўғри ҳам бўларди, негаки озуқа харажатлари балиқ маҳсулотлари таннархининг ўзагини ташкил этади.

Тармоқ ходимлари олдида кўплаб муаммолар турибди. Лекин шуни ишонч билан айтиш мумкинки, иқтисодий ислоҳот, қайта қуришни жадаллаштириш йўлларини излаш, ижара пудрати, харажатларни ҳисобга олишнинг чек системаси муаммолари ҳар қачонгидан ўткирлигича турибди.

ИЖАРА ЙЎЛИДАН

Адолат нуқтаи назаридан эътироф этиш керакки, тармоқ хўжалик юритишнинг янги усулларига ўтказилган бўлса-да, харажатларни камайтириш механизми шу даражада суст ишлаяптики, унинг ресурсларни тежаш жараёнига таъсирини илғаш жуда қийин. Ижара пудрати ва чек системаси ўзининг барча жиҳатлари билан балиқчилар учун ҳануз янгича тушунча бўлиб қолаяпти. Бугунги кунда мамлакатда балиқ хўжалигида озиқ-овқат маъмурчилигини таъминлашнинг энг қисқа ва ишончли йўллари ҳисобланмиш мазкур омиллар муваффақиятли қўлланилаётганлиги ҳақида маълумот йўқ. Бу борада бошқа соҳадаги тажрибадан балиқчиликнинг ўзига хос хусусиятларини ҳисобга олган ҳолда фойдаланишгина реал ҳисобланади.

Деҳқон ўзи ишлаётган заминнинг хўжайини бўлганидек, балиқчи ҳам «мовий майдон»нинг чинакам соҳиби даражасидаги туйғуни сезмоғи лозим. Ана шундагина у ихтиёрига қандай ишлаб чиқариш воситалари бир неча йилга берилганлигини дилдан ҳис қилади ва ғамхўр ҳамда ҳисобдон бўлади. У тартиббузар кўлга келиб балиқ овлаётганини кўрса худди ўз уйига ўғри тушганидек атрофга жар солади. Ана ўшандағина тармоқ олаётган ўн минг тонналаб омихта емнинг ҳар мисқоли пировард натижа учун оқилона сарфланишини ўйлайди. Ўшандагина балиқни қачон ва неча марта озиқлантириш ҳақида беҳуда баҳслашувга чек қўйилади. Ижарачининг ўзи эса энг мақбул усулни зўр манфаатдорлик билан излайди ва уни тазйиқсиз жорий этади. Шундай бўлгач озуқанинг 30 процентигача тежаб ишлатиладиган «Импульс-5» охури талаш бўлади. Ахир ижарачи қандай ишлаши унинг хонадонидаги моддий фаровонликка бевосита боғлиқ. Балиқчи ва хўжалик маъмурияти ўртасида олди-сотди асосида шартнома муносабатлари белгиланиши лозим. Балиқни хўжалик давлатга сотадиган баҳодан кўра арзонроқ нархда топшириш йўлга қўйилмоғи лозим. Орадаги тафовут умумхўжалик харажатларини қоплаш ва ишлаб чиқаришни кенгайтиришга сарфланмоғи даркор.

Ижара звеноси ёки бригадаси барча моддий ресурсларни сотиб олиши ва давлат нархидан сал баландроқ миқдорда планли ҳисоб-китоб баҳосида хизмат кўрсатганлик учун ҳақ тўлаши керак — унга қўшимча харажатлар қўшилади. Ҳар бир ижарачи, таъминотчида меҳнат коллективи кенгашида тасдиқланган баҳо қўйилган ёрлиқлар бўлиши лозим. Ижара коллективи ресурсларни, хизматларни сотиб олади ва чек билан ҳисоб-китоб қилади. Шу чек билан ҳамма нарсани: озуқа, ўғит, дори-дармон, ёнилғи, эҳтиёт қисмни сотиб олиши мумкин. Чек — бу ички хўжалик пули. Ижара звеноси моддий ресурслар сотиб олиш ва кўрсатилган хизматга ҳақ тўлаш учун қанча зарур бўлса ўшанча чекни сотиб олади, тежаб қолинган чеклар йил охирида пулга айланади. Унинг бир сўмини бухгалтерияга топшириб бир сўм нақд пул олиш мумкин. Агар чек етмаса ўз чўнтагингиз ҳисобига сотиб оласиз.

Техника звенога ижарага берилади, унинг учун амортизация ҳақи талаб этилади. Шу боисдан ҳам ижара пудратига ўтилгач, кўпгина жойларда ишлаб чиқариш воситалари керагидан ортиқча эканлиги аён бўлади. Харажатларни чеклаш механизми аниқ ишлайди. Ижарачилар амортизация харажати учун ортиқча сарфиётларга рози бўлишмайди. Илгари ишдан чиқарилган техникани қидириб топиб тиклашга уринишади. Чунки бунга ҳеч ким ҳақ талаб қилмайди-да.

Балиқ хўжалигининг ўзига хос жиҳати бошқарув структурасини ҳал этиш, ижарачи коллектив сони ва уларга бириктилган ҳовузлар майдонини белгилашда пухта ўйлаб ёндашувни талаб қилади. Унга риоя этиш фойдалидир. Ижара звеноси ёки бригада дирекция билан муносабатни бевосита ўрнатади ва участка ёки бошқа бўлинма тарзида ҳеч қандай воситачига ўрин қолмайди. Ижарачи колектив ва маъмурият ўртасидаги шартномада ҳар иккала томоннинг ҳуқуқ, бурч ва масъулияти аниқ баён этилади. Ижарачи коллектив учун 3—7 киши бўлгани маъқул. Унча катта бўлмаган коллективларда иш яхши кетишини тажриба яққол кўрсатди — негаки ҳамма нарса одамлар кўзи ўнгида, танбаллик кетмайди.

Ҳавза балиқчилигининг ўзига хос жиҳатлари (ҳовузларни ёппасига қўриқлаш)ни ҳисобга олиб ижарачилар звеноларида аъзолар бирмунча кўп бўлиши мумкин. Албатта бунда кўпчиликнинг хоҳишига қараш, лекин асосан коллектив кичикроқ бўлиши учун интилиш лозим. Ижарага ўтказиладиган ҳовузлар майдонига келсак, бунда ҳам оқилона чегара бўлмоғи даркор.

Балиқ етиштирадиган ижарачи коллективлардан ташқари комбинат, бирлашманинг ичида кооператив асосда моддий-техник ресурслар билан таъминлаш, техника ремонти ва уни ижарага топшириш, тайёр маҳсулотни харид қилиш бўйича бир неча хизмат соҳаси шаклланмоғи лозим. Ижарачилар уларнинг ҳаммаси билан олди-сотди муносабатида бўладилар.

Ижара пудратида буйруқбозлик кетмайди. Маслаҳат бериш мумкин, лекин сўнгги сўз ижарачи зиммасида туради. Ҳаммаси ижара пудрати шартномаси доирасида бўлмоғи керак. Бу эса муносабатларни тартибга солиб турувчи ягона ҳужжатдир. Зарурат туғилганда томонлар суддан ҳомийлик сўрашлари мумкин.

Ўзбекистон ССР Балиқ хўжалиги давлат комитети коллегияси ижара пудрати ва харажатларни ҳисобга олишнинг чек системасини ишлаб чиқиш, амалда жорий этишни қизғин бошлаб юборишга қарор қилди. Давлат комитети раиси Хай-Гюн Тайронович Тен ўзининг якунловчи нутқида ижарачилар йўлида турган барча тўсиқларни олиб ташлаш ва бу истиқболли усулни ривожлантириш учун қулай шароит яратишни талаб қилди. Масалага муносабатнинг ўзи умид учқунларини туғдиради.

Балиқчилик хўжаликлари коллективлари беш йиллик охирига келиб 33 минг тонна балиқ овлаш, 2,5 минг тонна совуқ дудланган балиқ етиштириш, 200 тонна тансиқ таом тайёрлаш, 17 миллион шартли банка консерва ишлаб чиқаришга қарор қилишган. Аҳолини тирик балиқ билан таъминлаш режаси белгиланган.

Ярим йиллик топшириқ 104,7 процент, шартнома мажбуриятлари билан ҳисобга олинганда эса 99,9 процент бажарилган. Олти ойда меҳнаткашлар дастурхонига 8.475 тонна тирик, музлатилган ва дудланган балиқ, 9.100 минг шартли банка консерва етказиб берилди. Ярим йиллик плани деярли барча асосий кўрсаткичлар бўйича бажарилди. Лекин бу натижаларга баҳо беришда вазмин оҳанг сезилмоқда, илгариги ҳисҳаяжон йўқ, негаки ишлаб чиқарилаётган маҳсулот сифати аҳоли талабидан ҳали анча узоқда.

Ҳар бир одам исталган пайтда магазиндан тирик, дудланган, қуритилган ва ёки бошқа шаклда тайёрланган балиқ маҳсулотлари ҳамда тансиқ таомларни бемалол сотиб оладиган кун тезроқ келишига жуда-жуда ишонамиз. Республикамизнинг «мовий майдон»ларида ҳормай-толмай ишлаётган азамат балиқчиларимизнинг қадоқ қўллари, ақл-заковати ана шу мўлжални кўзлаяпти.

В. КУКСЕНКО,
«Қишлоқ ҳақиқати»нинг махсус мухбири.

Ғалаба районидаги «Балиқчи» бирлашмаси коллективи меҳнатда катта зафарларни қўлга киритмоқда. Республикамизнинг кўпчилик областлари балиқчилари тажриба ўрганиш учун бу ерга тез-тез келиб туришади.

СУРАТЛАРДА: (юқорида) илғор балиқчи Саидғани Абдусаломов; (пастда — чапдан) Бўстонлиқ районидаги форель хўжалигининг бош мутахассиси Феруза Ғуломова, «Балиқчи» бирлашмаси бош инженери Жамолиддин Мирзааҳмедов, Сурхондарё областидаги «Сариосиё» балиқчилик участкаси бошлиғи Шоира Ҳакимова, «Балиқчи» бирлашмаси ишчиси Каримахон Сулаймонова тармоқ муаммоларини таҳлил қилишаяпти; ҳавза соҳилида; бу балиқлар ҳозиргина тутилди.

Н. МУҲАММАДЖОНОВ фотолари.

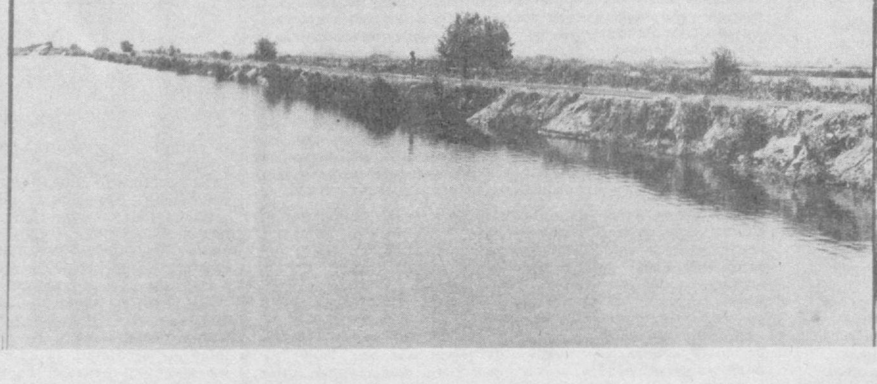

Муаммо кўндаланг қўйилади

ҚАЙТА ИШЛАШ САНОАТИ: ЯНГИЛАНИШ ШАРТ

КПСС Марказий Комитетида ўтган йилнинг октябрь ойида бўлиб ўтган кенгашда агросаноат комплексининг қайта ишлаш тармоқларини жадал ривожлантириш юзасидан партия ва хўжалик ташкилотларининг вазифалари муҳокама қилинди. Унда муҳим бу тармоқнинг қувватларини кучайтириш, моддий-техника базасини қайта қуроллантириш зарурлиги алоҳида таъкидлаб ўтилди. Республикада бу борада қандай тадбирлар амалга оширилаяпти? Жамоатчи мухбиримиз В. ЛАБАРЕШНИХ Ўзбекистон ССР Агросаноат давлат комитети озиқ-овқат саноати бош бошқармасининг бошлиғи Б. ҚОСИМХЎЖАЕВ билан шу тўғрида суҳбатлашди.

— Қайта ишлаш корхоналари қувватларини ошириш, уларнинг моддий-техника базасини мустаҳкамлаш масалаларига алоҳида эътибор берилаяпти, — деди у. — Хусусан кондитер тармоғида маҳсулот сифатини яхшилаш ва хом ашёни тежашга имкон берувчи янги технология жадал қўлланила бошланди. Алкоголсиз ичимликлар тайёрлашда маҳаллий хушбўй гиёҳлардан, айниқса мева-сабзавотлардан кенг фойдаланиш йўлга қўйилди. Шу асосда ҳозирги кунда 40 тадан ортиқ номда алкоголсиз ичимликлар ва 30 тага яқин номда кондитер маҳсулотлари ишлаб чиқарилмоқда.

Наманган пиво-алкоголсиз ичимликлар комбинатида бу йилдан бошлаб Москва ичимлик ва минерал сув илмий-ишлаб чиқариш бирлашмаси рецепти асосида порошоксимон алкоголсиз ичимликлар тайёрлаш технологияси жорий қилинади. Қибрай чанқовбосди ичимликлар комбинатида эса «мембрана технологияси» қўлланилиши туфайли ишлаб чиқариш ҳажми кенгайтирилади, маҳсулот сифати яхшиланиб, арпанинг нобуд бўлиш миқдори камайтирилади.

Ёғ-мой тармоғида юқори унумли янги жиҳозлар ўрнатилмоқда. Масалан, «Масложирпром» илмий-ишлаб чиқариш бирлашмаси ходимлари қайта жиҳозланган мой сузиш ускуналарини таклиф қилишди. Корхоналарга «РЗ-МОА» маркали мой сиқиш агрегатлари ўрнатилмоқда. Илғор технология асосида салатли мой тайёрланмоқда, бунинг натижасида маҳсулот сифати кескин яхшиланади, меҳнат унумдорлиги ортади.

Албатта, корхоналаримизда йигирма йил ва ундан ортиқ муддатдан буён ишлатиб келинаётган, маънавий ёки жисмоний эскирган жиҳозлар ҳали кўп. «Ўртоқ» кондитер фабрикасида аҳвол айниқса ташвишли. Бу ерда ускуналарнинг 45 проценти эскирган, устига устак ишлаб чиқариш қувватларини жойлаштириш учун 3 минг квадрат метр майдон етишмайди. Ана шу нуқсонлар маҳсулот сифати, хиллари ва миқдорига жиддий таъсир кўрсатаяпти. Олмалиқ кондитер фабрикасида ҳам технология жиҳозларидан фойдаланишда узилиш бўлаяпти. Тошкент, Янгийўл ва бошқа ёғ комбинатлари ҳамда заводларидаги жиҳозлар қуввати бугунги кун талабига жавоб бермайди.

— Шундай бўлса-да, маҳсулот сифатини яхшилаш ва стандарт талабларига жавоб бериши учун нималар қилинаяпти?

— Ўтган йили умумий маҳсулот ҳажмида юқори сифатлиси 11 процентни, жумладан кондитер тармоғида 52 процентни ташкил этдики, бу сира етарли эмас.

Маҳсулот сифатини яхшилашга хизмат қилувчи илғор тажрибаларни жорий қилиш мақсадида семинар-кенгашлар ўтказилаяпти. Бултур Бутуниттифоқ ва республика миқёсида уч марта ана шундай йиғинлар бўлди. Олти корхонада стандартлаштириш, метрология ва сифатни бошқариш пунктлари мунтазам ишлаб турибди. Ёғ-мой тармоғида тўрт хил маҳсулотнинг техника шароити қайта қурилиб, уч хил алкоголсиз ичимликнинг норматив техника ҳужжатлари ишлаб чиқилди. Айни пайтда «Глицерин», «Вазелин», «Кармен» атирсовунлари, «Городской» ва «Особий» маргаринлари ҳамда бошқа баъзи маҳсулотларни ишлаб чиқариш тўхтатилди.

Ўттизта корхонада маҳсулот сифатини бошқариш комплекс системаси фаолият кўрсатмоқда. Янги усул бу йил яна иккита корхонада жорий этилади. Маҳсулот сифати учун масъулиятни ошириш мақсадида сифат бўйича директор ўринбосари лавозими таъсис этилди.

Маҳсулот сифатини ошириш ва стандартга риоя қилиш борасида қатор тадбирлар амалга оширилаётганлигига қарамай, сифатсиз маҳсулот ишлаб чиқариш ҳамон тугатилган эмас. Масалан, ўтган йили давлат назорати органлари «Ўртоқ» фабрикасида 101 тонна, «Лаззат» бирлашмасида 252 тонна кондитер маҳсулотлари, «Ташкентпиво» бирлашмасида эса 11 минг деколитр алкоголсиз ичимликни брак қилдилар.

— Қайта ишлаш саноати корхоналарида қўл меҳнати устун даражада. Бу соҳада қандай чоралар кўрилаяпти?

— Афсуски, бизнинг корхоналаримизда, айниқса ёғ-мой тармоғида қўл меҳнатининг салмоғи ҳақиқатда катта. Юк ортиш, тушириш ва ташишни, омбор юмушларини механизациялаш мўлжалланаяпти. Каттақўрғон ва Фарғона ёғ-мой комбинатларида, Қарши ва Наманган ёғ-экстракция заводларида чигитни қабул қилувчи ва сақловчи механизациялашган омборлар лойиҳаси ишлаб чиқилмоқда. Келгуси йили Когон ёғ-экстракция заводида ана шундай омбор қуриб битказилади, Янгийўл ёғ-мой комбинатида кунжара сақланадиган ва сотиладиган омбор қурилиши бошланади. Бу корхоналарда, шунингдек, чигит пўстлоғи ва кунжарани аралаштирувчи пневматик механизмлар, ҳар соатда 40 тонна чигитни пневматик юклаб берувчи модернизацияланган жиҳозлар ўрнатилади.

Бугунги кунда Гулистон ёғ-экстракция заводида Ўрта Осиё озиқ-овқат саноати илмий-тадқиқот ва лойиҳа-конструкторлик институти ходимлари ишлаб чиққан бунтлаш механизми ишлаб турибди. Ўсимлик мойи, майонез ва маргаринни савдо тармоқларига контейнер усулида етказиб беришни жорий этиш устида иш олиб борилмоқда. Бу ишлар тўлиқ механизациялаштирилади.

Кондитер маҳсулотлари ишлаб чиқаришда механизациялашган поток линияни қўлланишни давом эттирамиз. Янгийўлдаги «Лаззат» бирлашмасида ҳозирнинг ўзидаёқ мармелад, зефир ва конфет ишлаб чиқарадиган еттита линия ишга туширилди, Урганч кондитер фабрикасида печенье ишлаб чиқариладиган комплекс механизациялашган цех қурилиши бошланди. «Ташкентпиво» бирлашмасида маҳсулотни полиэтилен яшикларга жойлаб берадиган, Чехословакиядан келтирилган юқори унумли автомат-манипуляторлар жорий этилди. Бу йил ичимлик ва доналанган маҳсулот ташиладиган «Ш10-ВТК» маркали универсал контейнерлар ясашга киришилади. Тошкент ва Самарқанд шаҳарларида маҳсулот ташишни ана шу илғор усулларга ўтказиш қўл меҳнатини кескин камайтириш имконини беради. Кам унумли (соатига 6 минг шишага ичимлик қуядиган) линияларнинг юқори унумли (соатига 12 минг ва 15—25 минг шишага ичимлик қуядиган) линиялар билан алмаштирилиши ҳам қўл меҳнати салмоғини кескин қисқартиради.

— Озиқ-овқат саноати корхоналарида эскирган жиҳозлар кўплиги айтиб ўтилди. Уларга эҳтиёт қисмлар етказиб беришда машинасозлик заводлари қандай ёрдам бераяпти?

— Корхоналаримиздаги кўпгина ишлаб чиқариш жиҳозлари янгиланишга ва ремонтга муҳтож. Бироқ эҳтиёт қисмлар етарли миқдорда етказиб берилмаслиги сабабли қийинчиликларга дуч келаяпмиз. Республика Министрлар Совети буни ҳисобга олиб, машинасозлик корхоналарига кондитер тармоқларини жиҳозлар ва эҳтиёт қисмлар билан таъминлаш тўғрисида топшириқ берди.

Шуни айтиш керакки, «Технолог» илмий-ишлаб чиқариш бирлашмаси, Чкалов номли ва «Подъёмник» ишлаб чиқариш бирлашмалари ва бошқа етакчи машинасозлик корхоналари бу ишга актив киришдилар. Шу йўл билан ёғ-мой, чой, тамаки маҳсулотлари ишлаб чиқариш жиҳозларини ҳам эҳтиёт қисмлар билан етарли таъминлаш мўлжалланмоқда.

— Қайта ишлаш тармоқларини ривожлантиришга олимлар қандай ҳисса қўшмоқдалар?

— Уларнинг ҳиссаси сезиларли бўлаяпти. Масалан, Қўқон ёғ-мой комбинатида ленинградлик олимлар тавсияси асосида бодом, шафтоли ва ўрик данакларидан, узум ва помидор уруғидан қимматбаҳо мой олиш йўлга қўйилди. Бу маҳсулотлар парфюмерия ва фармацевтика саноатида ишлатилади. Ўзбекистон ССР Фанлар академияси биоорганик химия институти коллективи тавсиясига биноан Чортоқ заводида ичимликларга қўшиладиган рангли маҳсулотлар ишлаб чиқариш йўлга қўйилди. Бу маҳсулот кондитер ва гўшт-сут саноатида ҳам ишлатилади.

Ҳозир олимлар билан ҳамкорликда техник госсипол олиш, сувни тозалаш усуллари такомиллаштирилаяпти, чиқитсиз технология, ресурсларни тежаб сарфлаш, қуритиш-сепарат агрегатлари, мой сиқиш, ёғ олиш, маҳсулот сифатини яхшилаш, атроф муҳитни муҳофаза қилиш устида иш олиб борилмоқда. Қўқон ва Андижон ёғ-мой комбинатлари, Учқўрғон ёғ-экстракция заводида олеин кислотаси ишлаб чиқариш мўлжалланаяпти.

Махсус конструкторлик бюроси чигит сифатини текшириш, сақлашда унинг сифатини назорат қилиб туриш, ишлов беришни бошлаш вақтини аниқлаш учун автоматик система устида иш олиб бормоқда. Тошкент политехника институти олимлари чигитни қуритиш технологиясини ишлаб чиқдилар. Шу технология жорий этилса, чигитнинг ўз-ўзидан қизишига йўл қўйилмайди, у яхши сақланади, бинобарин маҳсулот сифати ортади.

— Бошқа соҳаларда бўлгани каби бу тармоқда ҳам кадрларнинг роли беқиёс...

— Тармоқни мутахассис кадрлар билан мустаҳкамлаш соҳасида изчил иш олиб борилмоқда. Қўқон ёғ-мой комбинатида илғор тажриба мактаби ташкил этилган. Мутахассислар ва ходимлар бу ерда ўз малакаларини оширадилар.

Корхоналаримизда меҳнат, социал-маиший шароитларни яхшилашга жиддий эътибор берилаяпти. Масалан, Урганч ёғ-мой комбинатининг ҳар бир цехида яхши жиҳозланган дам олиш хонаси мавжуд. Бошқа корхоналарда ҳам ана шундай хоналар борлигини айтиб ўтиш мумкин. Кадрлар қўнимсизлигига чек қўйиш мақсадида Қибрай посёлкасида уй-жой бинолари қурилаяпти, дам олиш хоналари яхшилаб жиҳозланади.

Ўтган йили корхоналаримизга 80 нафар олий маълумотли ва 100дан ортиқ ўрта махсус маълумотли мутахассислар ишга келишди. Кўпгина меҳнат коллективларида ишчи ва инженер-техник ходимлар аттестациядан ўтказилди.

Албатта, тармоқни малакали кадрлар билан таъминлаш ҳозирги талабларга жавоб беради, деб бўлмайди. Янги жиҳозларни пухта биладиган малакали мутахассисларга эҳтиёж катта. Уй-жой етишмаслиги, социал-маиший шароитлар, иш ҳақи пастлиги кадрлар қўнимсизлигига сабаб бўлаяпти. «Ўртоқ» кондитер фабрикасида, масалан, ҳар йили 25 процентга яқин ходим алмаштирилмоқда.

Қайта қуриш, корхоналарнинг ўзини ўзи маблағ билан таъминлаш шароитига ўтиши туфайли кадрлар масаласи янада ўткир тус олаяпти. Шу боисдан корхоналар раҳбарлари меҳнаткашларнинг эҳтиёжларини чуқур ўрганишлари, мавжуд аҳволни синчиклаб таҳлил этишлари ва шу асосда тегишли чоралар кўришлари керак.

Риштон районидаги «Риштон» совхозида сўнгги йилларда ғўза зараркунандалари ва касалликларига қарши курашда кимёвий дорилар мутлақо ишлатилмаяпти. Унинг ўрнига биологик усул қўлланилмоқда. Бу яхши самара бериш билан бирга атроф муҳитни мусаффо сақлашда қўл келмоқда, кўплаб маблағ иқтисод қилинаётир.

СУРАТДА: биолаборатория ходими Фазилатхон Ҳамдамова зарарланган пайкалга трихограмма тарқатмоқда.

Ҳ. МЕЛИБОЕВ фотоси.

ЕРНИНГ ЁШ СОҲИБЛАРИ

Андижон область Олтинкўл районидаги 24-ўрта мактаб ўқувчилар ишлаб чиқариш бригадаси даласининг ҳолати энг юқори баҳога сазовор бўлди. Болаларга энг юқори баллни район агросаноат бирлашмаси комиссияси қўйди ва «Октябрь» колхози барча бригадалари орасида мактаб ўқувчилари даласини алоҳида ажратиб кўрсатди. Эндиликда ёш деҳқонларнинг пахта майдонини «Сифат белгиси берилган дала» деган лавҳа безаб турибди.

Болалар ўн беш гектар майдондаги ғўзани парвариш қилишмоқда. Хўжалик ҳозирча унчалик катта бўлмаса ҳам, кўпгина оворагарчилик ва ташвиш келтирмоқда. Бироқ ўқувчилар ишлаб чиқариш бригадаси бундай ташвиш ва қийинчиликларга ўрганиб қолган. 10-синф ўқувчиси Абдуқаҳҳор Ҳайдаров бошчилик қилаётган бу коллективнинг ўн беш аъзосидан ҳар бири деҳқон меҳнатининг ҳақиқий қимматини билади. Болалар қийин ва фахрли пахтакорлик касби сирларини ўз далаларида эгаллашди, ерга авайлаб муносабатда бўлишни ўрганишди, хўжаликнинг донгдор меҳнатчилари тажрибасидан баҳраманд бўлишди.

Болалар катталардан намуна олиб, бригада пудрати методини жорий этдилар. Ғўзани парвариш қилишда барча агротехника қоидаларининг аниқ бажарилиши, бригада ҳар бир аъзосининг тиришқоқлик билан меҳнат қилиши ўз натижасини берди: ғўзанинг ҳар бир тупида ҳозирнинг ўзида иккитадан кўсак пайдо бўлди. Бригада бу йил гектаридан 40 центнердан пахта териб олиш ниятидадир.

Колхоз ўз ёш ёрдамчиларининг меҳнати, дам олиши ва турмуши учун барча шароитларни яратиш тўғрисида ғамхўрлик қилмоқда. Улар учун ажойиб дала шийпони қурилди, спорт машғулотлари учун майдончалар жиҳозланди, кўчма кутубхона, иссиқ овқат ташкил қилинди.

— Ажойиб ўринбосарлар етишаётганлигини кўриш қувончлидир, — дейди колхоз раиси Л. Норалиев. — Мактабни битирганларидан кейин хоҳловчиларни техникумлар ва олий ўқув юртларига ўқишга юборамиз, улар колхоз стипендиатлари бўлишади. Биз уларнинг ўз ерларида ҳақиқий соҳиб бўлишларини истаймиз.

К. НИЗОМОВ,
ЎзТАГ мухбири.

ОНА-ВАТАН БЎЙЛАБ

МОСКВА. «Россия» сабзавотчилик илмий-ишлаб чиқариш бирлашмаси ходимлари польшалик олимлар билан биргаликда пиёз йиғиштириб олиш ва уни саралаш учун юксак унумли машиналарнинг янги комплексини синовдан ўтказдилар. Бу иш бевосита алоқалар асосида амалга оширилди. Машиналар комплекси пиёз кўкини қирқадиган машина, қизил пиёзни йиғиштириб оладиган дискали элеватор машина ва пиёзни тозалайдиган линиядан иборат. Янги комплекснинг унумдорлиги ҳозир кўплаб ишлаб чиқарилаётган пиёз йиғиштирадиган машиналар унумдорлигидан 1,5—1,8 баравар юқори. Синов Волгоград, Пенза ва Белгород областларида ўтказилди.

ТУЛА. Сут саноати бирлашмасининг бош корхонаси — «Тула» сут комбинати чиқитсиз технология асосида ишлай бошлади. Бу ерда ёғи олинган ва «Славянское» деб аталган қуюлтирилган сут тайёрлаш ўзлаштирилди. Унинг технологиясини комбинат мутахассислари ишлаб чиқдилар. Маҳсулотда оқсил моддалар, витаминлар миқдори кўпайтирилган. Янги маҳсулот холодильникда ярим йилдан кўпроқ, уй ҳароратида эса — бир ой сақланиши мумкин. Комбинатда ёғи олинган қуруқ сут ҳам ишлаб чиқарилмоқда. Қуюлтирилган зардоб ишлаб чиқариш учун ускуналарни монтаж қилиш тугалланмоқда.

УЛАН-УДЭ. Шарқий Сибирь технология институтининг қурилиш отряди «ҳаводан пул ясай бошлади». Бу олий ўқув юртининг студентлари «Иқлим» илмий-ишлаб чиқариш бирлашмасини ташкил қилдилар ва хўжалик шартномаси асосида кўприк металл конструкциялари заводи, шаҳар сут комбинати, нон комбинати ҳамда автоном республика пойтахтидаги бир қанча бошқа корхоналар цехларида вентиляция системаларини реконструкциялаш билан шуғуллана бошладилар. Реконструкциялаш лойиҳаларини студентлар йил давомида курс ва диплом ишлари сифатида тайёрлаган эдилар. Эндиликда бу ишларга корхоналарнинг мутахассислари баҳо берадилар.

ФАВҚУЛОДДА ҲОЛАТ

ЗАБАСТОВКА

Май ойида Черновци шаҳридан олинган хабар эсимда: машиналарнинг ҳаммаси ишга яроқли, улар ҳайдовчилар билан тўла равишда таъминланган бўлса ҳам, шу ойнинг ўнинчи куни троллейбусларнинг бир қисми маршрутларга чиқмади. Июнда Волгограддан телеграмма келди: 1732-автоколонна ҳайдовчилари бригадаси автобуслари икки ҳафта давомида Волжск ва Краснослободск шаҳарлари ўртасида қатнамади... Яқинда барвақт, эрталаб соат 6 да «Правда» газетасининг Кишиневдаги мухбирлар пунктига телефон қилишди: «Иккинчи автобус паркининг машиналари йўлга чиқмади! Коллектив маъмуриятнинг ҳаракатларига қарши норозилик билдирмоқда...»

Яқин вақтгача биз кундалик ҳаётимизда «забастовка» сўзи ишлатилмаслигини яхши билардик. Бу сўз меҳнат билан капитал ўртасида, ишлаётганлар билан уларга иш бераётганлар ўртасида муросасиз қарама-қаршилик мавжуд бўлган жойда ишлатилишини билардик. Бизда бундай қарама-қаршиликлар йўқ, бизда меҳнаткашларнинг ўз давлати бор, ўзига қарши ўзи бош кўтаришини ким ҳам ўйлабди, дейсиз?

Лекин хаёлан 3—4 йил орқага қайтамиз. Минбарлардан ғолибона нутқлар янграйди, уй-жойлар эса борган сари кам топширилади, бу уйлар ҳам ҳақиқатан муҳтож кишиларга насиб этмайди. Ҳамма ерда «Экономика тежамли бўлиши керак» деган шиорлар осилган, далаларда эса ўриб олинмаган ғалла чириб кетаяпти, заводларда ўрнатилмаган ускуналар занглaмоқда, қурилишларда материаллар талон-торож қилинмоқда. Газеталар одамларни актив ҳаётий позицияда бўлишга чақиради, новаторларча фикр юритадиган одамларнинг эса лоқайдлик музини синдириб, олға силжишлари борган сари қийинлашмоқда...

Сўнг апрель музёрари етиб келди. Умидлар уйғонди, одамларнинг овози тобора дадил янграй бошлади. Партия съезди мамлакатда ва ҳаммамизнинг ҳаётимизда рўй берган ҳодисаларнинг сабабини аниқлаб берди: социализмнинг бузилиши рўй берган эди. Партия ўзгаришларнинг муқаррарлиги кафолати ўзимизда эканлигини аниқ-равшан айтди. Яширинлик эмас, ошкоралик зарур. Бюрократия эмас, демократия бўлиши талаб қилинади. Тўсқинлик қилиш механизмини барбод этиш, уни бартараф қилиш лозим — бу шиорга қайта қуришга сидқидилдан ишонган кишилар «лаббай» деб жавоб бермасликлари мумкин эмас эди. Лекин уни қандай қилиб бузиш керак? Масалан, Волгоград шофёрларини сўнгги чора сифатида ана шундай ҳаракат қилишга нима ундади?

— Йигитларимиз йиғилишларда ва шаҳар Советининг сессияларида Волжск-Краснослободск йўлида қатнаш мумкин эмаслигини, бу билан фақат машиналарни ишдан чиқараётганлигимизни бир неча бор айтган эдилар, — деди бригада бошлиғи А. Шелухин. — Ана шу ўйдим-чуқур йўлларда қанчадан-қанча комиссиялар бўлди, лекин ҳеч нарса ўзгармади. Шу сабабли забастовка эълон қилдик.

Натижа нима бўлди? Бир неча кун давомида асфальт ҳам, техника ҳам топилди, одамлар ишга тушди ва йўл тартибга солинди. Лекин бошқа маршрут — Пристань — Краснослободск маршрутида ҳали ҳам юриб бўлмайди. «Ғолиб» чиққан ҳайдовчилар ўз ҳамкасбларига: «Сизлар ҳам биз каби забастовка қилинг», — деб маслаҳат беришмоқда...

Эҳтимол, кимгадир, масалани ҳал этишнинг бирдан-бир усули топилгандек кўринаётгандир. Ҳатто йўлга ётқизилган асфальтни сарфлайдиган бошқа жой йўқ, техника бекор турган эди, йўл қурувчи ишчилар эса нима билан шуғулланишларини билмасдилар, деб тасаввур қилиб кўриш ҳам мумкин. Бундай ҳодисалар яқин йилларда бўлган эди. Агар бундай бўлмаса-чи? Агар йўлни асфальт қилиш учун янада муҳимроқ объектлардан ана шу материаллар олиб келинган бўлса-чи? Турғунлик йилларида юртимизда бундай муаммолар анчагина тўпланиб қолган эди. Ҳаммасини бирданига бажариб бўлмайди... Нима, одамлар «ҳиқилдоғидан олмаётган» жойлардаги ишлар бажарилмай қолаверсинми? Агар ҳар бир киши фақат ўзини ўйлайдиган бўлса, унда экономиканинг мувозанатини қандай қилиб тиклаймиз.

...Кишиневдаги 2-автобус парки дарвозаси олдида ҳайдовчилар тўпланиб, ўша куни эрталаб бу ерга келган республика Министрлар Совети раисининг ўринбосари П. Шапу ва автомобиль транспорти министри В. Фоминни ўраб олган эдилар. Уларнинг талаблари тобора ойдинлашиб борарди.

— Иш ҳақидан шикоят қилиш гуноҳдек туюлади. Лекин иш ҳақи жуда тинимсиз қўшимча ишлаш эвазига сақланиб қолинмоқда-ку!

— Бизга абонементлар, талонлар сотиш планини ўйлаб чиқишибди. Бу ахир бўлмағур гап-ку...

— Бригада пудратини шошма-шошарлик билан пала-партиш жорий этишди, биз билан маслаҳат қилишмади...

— Турмуш шароитлари ҳақида ҳеч қандай ғамхўрлик қилишмаяпти!

Кўп талаблар орасидан асосийлари танлаб олинди. Уларнинг баъзиларини шу заҳотиёқ қондириш мумкин эканлиги маълум бўлди. Бошқаларини аниқлаш учун бир неча кун керак бўлди. Корхона раҳбарларининг баъзиларини қайта сайлаш ҳақида ҳам келишиб олишди. Молдавия Компартияси Марказий Комитетининг секретари В. Семёнов «Правда» газетаси мухбири билан суҳбатда:

— Муаммоларнинг деярли ҳаммасини илгарироқ ҳал этиш мумкин ва лозим эди, — деб тан олди.

Демак бу ерда ҳам забастовка ўз натижасини берибди-да? Келинг, бир чамалаб кўрайлик. Автобуслар паркдан беш-етти соат кеч чиққан. Бу шусиз ҳам зиён кўриб ишлаётган, давлат дотациясида бўлган корхонанинг молиявий аҳволига сезиларли зарба берди. Ўша куни эрталаб юзлаб одамлар ишга кечикиб келдилар, демак улар ишлайдиган ерларда ҳам меҳнат мароми бузилди. Бекатларда кичкинтойларини болалар боғчалари ва яслиларга олиб боришга ошиқаётган жуда кўплаб аёллар интизор бўлиб туришарди. Қанчадан-қанча болалар тушгача оч қолганикин?

Ҳа, автобус паркининг директори Н. Зелинский, бош инженер В. Стеря, бошқарма бўлимлари ходимлари шу кунга қадар ишчиларнинг фикрларига, амалий таклифларига қулоқ солмаган эдилар. Лекин бир коллектив манфаатини нима учун бошқалар ҳисобига ҳимоя қилиш керак? Муайян айбдорни жавобгарликка тортиш учун биргаликда меҳнат қилаётган ўртоқларига, ўз оилаларига, ўз давлатига, ниҳоят ўз-ўзига зиён келтириш керакми?

Баъзи раҳбарларда амалдорларга хос манманлик, ўзи бошқараётган корхона учун қайғурмаслик, масъулиятсизлик ҳали ҳам борлиги ҳақида баҳслашиб ўтиришга ҳожат йўқ. Бошлиқларнинг ўзлари тайинладиларми, бирор кор-ҳол рўй берса, бошлиқларнинг ўзи ёрдам беради, деб ўйлашади бундай раҳбарлар. Ҳа, шундай бўлган эди. Бошлиқларнинг қарзларини давлат тўлар эди, бу эса одамларнинг «ноқулай» саволларидан яшириниш учун кўпинча ниқоб бўлиб хизмат қиларди. Энди давр ўзгарди, улар ўз ваъдаларини бажармаганликлари, технократик калтабинликлари, пала-партиш планлаштиришлар учун давлат жавоб бериши мумкин эмас ва жавоб бермайди ҳам. Аммо давлат коллективларнинг ўзларини социал адолат учун курашнинг ишончли воситалари билан қуроллантиради. Бу энг аввало хўжалик ҳисобидир. Бу ўзига раҳбар сайлаш ҳуқуқидир. Бу ишлаб топилган маблағни мустақил равишда тасарруф этишга имкон берадиган давлат корхонаси ҳақидаги қонундир. Ва ниҳоят, бу ўзини-ўзи бошқаришни амалга ошириш ҳуқуқи берилган меҳнат коллективи кенгашидир.

Бу воситаларнинг барчаси ҳам ҳозирча такомиллашмаган. Қаердадир ҳали ҳам уларнинг олға силжиши қийин бўлмоқда. Лекин янги механизмни созлашга ишчининг кучи етмаса — кимнинг ҳам кучи етарди? Механизмни созлаш эса айни вақтда уни эгаллаш, унинг барча имкониятларидан фойдаланишни ўрганиш демакдир.

...Черновцидаги троллейбус ҳайдовчилари маъмуриятдан кондукторсиз ишлаётганликлари учун, талон сотганликлари учун қўшимча ҳақ тўлашни талаб қилдилар. Ҳамма нарсани аниқлаганларидан сўнг, корхона планни бажарган тақдирдагина бундай қўшимча ҳақ берилиши маълум бўлди, апрель ойида эса план бажарилмаган. Бундай тартиб коллектив шартномада кўзда тутилган, лекин шартнома кенг муҳокама қилинмасдан қабул этилган, шу тариқа коллектив амалда бундан хабарсиз қолган.

Корхонада бошқа қийинчиликлар ҳам тўпланиб қолганлигини айтиш лозим. Ҳайдовчилар маиший хоналар, диспетчерлик пунктлари йўқлигини, уй-жой етишмаслигини айтишди. Янги троллейбус депоси 10 йилдан бери қурилмоқда — шу давр мобайнида эски, тор депода тиқилиб ётишибди. Машиналарнинг ярмини яроқсизлиги туфайли рўйхатдан чиқариб ташлаш керак, лекин уларни алмаштиришмаяпти...

Ҳа, қаерга қараманг — бугунги кунда мамлакатимизда кўп муаммолар тўпланиб қолган. Оғир аҳволга тушиб қолган экономикамиз тўсатдан уйғун ва тўлақонли экономикага айланмайди. Бинобарин қайта қуришни тўкин-сочинлик сабабли ўйлаб чиқарганимиз йўқ! Бунга турғунлик мажбур қилди! Машиналар, дастгоҳлар забастовка вақтида бекор туриб қолса, ишчи қўллари бўш қолса — бу энди шунчаки турғунлик эмас, бу фалаждир. Гап борган сари ўткир тус олаётган экология муаммолари ҳақидами ёки бугунги кундагина пайдо бўлмаган миллатлараро муносабат ҳақида кетаяптими, қоқшолни фалаж билан даволамайдилар. Совет кишиларининг асосий кўпчилиги бундай муаммолар ўзларининг ёки бегоналарнинг қўллари ишораси билан пайдо бўлмаслигини тушунадилар. Бу муаммоларни ўзимиз ҳал этишимиз керак. Бунинг учун эса тўпланиб олиб жазавага тушиш эмас, балки коллективнинг босиқлиги, мардлиги ва меҳнати керак.

Мана қўлимизда бир хат турибди. Уни яқинда Бокудан олдик. Хатни меҳнат ветерани Самвел Аветисович Айрапетян ёзган. «Мен Қорабоғда туғилиб, ўсганман. У ерда ишлаганман, КПССга аъзо бўлганман. Ҳозир Бокуда яшаётган бўлсам ҳам, юртдошларимнинг тақдирига бефарқ қарай олмайман. Область меҳнаткашлари планларни шармандаларча барбод этаётганликларини газеталарда биринчи марта ўқияпман. Бу воқеалар Тоғли Қорабоғ автоном области ташкил топганлигининг 65 йиллигида рўй бермоқда! Бу йўқотишларни давлатга ким қайтариб беради. Ветеранлар, коммунистлар, комсомоллар, сизлар қайдасиз? Оталаримиз ва боболаримиз, уларнинг фарзандлари ва набиралари бошқа республикалардаги қардошлари олдида шундай қарздор бўлиб қолишларини тасаввур қилишлари мумкин эдими? Қариндошларим, уят эмасми, ахир? СССР халқининг пешона тери ва қони билан мустаҳкамланган умумий хонадонимиз эканлигини эсдан чиқариш мумкинми? Уни асраш, у ҳақда қайғуриш ҳар биримизнинг бурчимиздир».

Хат муаллифи ҳақ: забастовка жазаваси биз учун, қайта қуриш учун жуда қимматга тушмоқда. Фақат Арманистонда 4 июлдан 15 июлга қадар 71 миллион сўмлик маҳсулот берилмади. Бу мамлакат экономикасига берилган даҳшатли зарбадир. Ахир ана шу миллионлар ўнлаб корхоналар учун комплектловчи буюмлар ва қисмлар етказиб берилмаганлигини ифодалайди. Бу ерда ҳозирнинг ўзидаёқ юзлаб миллионлар йўқотилганлиги ҳисобланмоқда. Биз ахир бунингсиз ҳам аввалги йиллардаги бекор ўтиришлар учун жуда қиммат ҳақ тўладик: ҳеч бўлмаса «чекиш» учун кўп соатлаб дам олишларни, коллектив бўлиб ичкиликбозлик қилишни, прогулларни эслайлик... Буларнинг ҳаммаси мамлакатда меҳнат эвазига ишлаб топилган пуллар ҳисобидан бўлган, буларнинг ҳаммаси охир-оқибатда магазинлар пештахталарининг бўш қолишига, янги уй-жойлар қурилиши ўн йиллаб орқага сурилиб кетишига, касалхоналарнинг, мактаблар, болалар боғчаларининг етишмаслигига, ташландиқ болалар бошпанасиз қолишларига ва ташлаб кетилган кексаларнинг ёлғизликка дучор бўлишига олиб келган.

Бугунги кунда кимлардир «забастовка» мақсади сифатида иш ҳақини оширишни талаб қилиб, юқорида биз айтган муаммолардан фойдаланиб қолишга тайёр турибди. Лекин иш ҳақини қаердан, қайси манбалар ҳисобидан ошириш керак? Ҳар бир уй бекаси хамир қормай туриб нон ёпиб бўлмаслигини яхши билади. Албатта, қоғоз пулларни хоҳлаганча босиб чиқариш мумкин. Лекин бу пулларни меҳнат билан бўлмаса, нима билан таъминлаш мумкин? Забастовка одат тусига кириб қолган мамлакатларда буни яхши тушунишади: бундай «бўйсунмаслик ҳаракатлари»нинг ҳар бир соати учун одатда дам олиш кунлари ишлаб беришади. Шундай тармоқлар ҳам борки, забастовкалар чеклаб қўйилган ёки иш тўхтаб қолиши жамият учун оғир оқибатларга олиб келса, бундай тармоқларда забастовка ҳатто (касаба союзлари қарорига кўра) тақиқлаб қўйилган.

Кези келганда айтайлик, бизнинг касаба союзларимиз ҳақиқатга тик қараб, ўз позицияларини аниқлаб оладиган вақт келди. Бизга забастовкалар керак эмас. Чунки, иш ташлаб биз ўзимизни ўзимиз қашшоқлаштириб қўйяпмиз. Энг ўткир муаммоларни демократия воситалари билан ҳал этиш лозим. Меҳнаткашлар манфаатларини ҳам демократия воситалари билан ҳимоя қилиш зарур. Бўлмаса бир гуруҳ бақироқлар иш ташлашни хаёлига келтирмаган кишиларни ҳам баъзан ишсиз ўтиришга мажбур қилмоқдалар. Қизиғи шундаки, бунда баъзан коммунистларнинг овози эшитилмаяпти. Уларнинг баъзилари эса ўзлари ҳам ана шу «хор»га қўшилиб кетишмоқда. Наҳотки улар ҳам иш манфаатларини ҳимоя қилишнинг барча воситаларини тугаган деб ҳисоблаётган бўлсалар? Ёки В. И. Ленин васият қилганидек «омма қаерда бўлса, ўша ерда ишлаш керак»лигини унутиб, сиёсий жангчи бўлишга ярамай қолишдими?

...Қайта қуришнинг ўзи жуда катта меҳнат. Халқимиз айтганидек, худо хоҳласа, қайта қуришда чарчамасдан ишлаш керак. Бунинг устига уни барбод қилишдан кимлардир бевосита манфаатдордирлар. Экономикамизнинг мустаҳкамланиши, покланиш, ҳаётимизни демократиялаш, уларнинг меҳнатсиз топилган даромадларига, осуда ҳаётларига, унчалик оғир бўлмаган, лекин обрўли мансабларига тўғридан-тўғри хавф солмоқда. Лекин қайта қуришга очиқ ҳужум қилиш, турган гапки, уларга муваффақият келтирмайди, бундай қилиш ҳатто хавфлидир. Қайта қуришни бир йўла ошкоралик ва демократия билан биргаликда обрўсизлантириш, жумладан бюрократик ҳаракатлар билан суиистеъмол қилишларга ҳамда ҳаддидан ошириб юборишга, тойдириб юборишга эса зора амалга ошиб қолса деб уринмоқдалар.

Лекин биз яхши эслаймиз: революциянинг энг оғир дамларида ва революциядан сўнгги асарларида Ленин онгли ишчилар ўзларини алдашларига, «революцион» иборалар билан чалғитишга йўл қўймасликларига қаттиқ ишонар эди. Бугунги кунда забастовкалар кўпинча карахт қилиб қўймоқда, асабларни қитиқламоқда. Лекин бу самарасиз, боши берк кўчадир. Халқимиз қайта қуришни жуда катта қийинчиликлар билан амалга оширмоқда. Уни сохта ҳаракатлар билан алмаштириш мумкин эмас. Модомики бизга мана шундай даврда оғир бахт насиб этган экан, ана шу меҳнатни муносиб бажаришимиз ва ана шу бахтга муносиб бўлишимиз лозим.

В. ЛЮБИЦКИЙ,
(«Правда» газетасининг 1988 йил 18 июль сонидан).

ФАРҒОНАНИНГ БИР КУНИ

БОЛАЛАРГА ПОЙАФЗАЛ

Қўқон пойафзал фабрикасининг Боғдод филиали иш бошлади. «Агропромстрой»и н г Фарғонадаги 2-қурилиш трести хўжаликлараро механизациялашган 99-кўчма колоннаси коллективи фабриканинг биринчи навбатини, яъни иккита цехни муддатидан бир йил олдин фойдаланишга топширди. Корхонага мамлакатимиз, Чехословакия ва Югославияда ишлаб чиқарилган дастгоҳлар ўрнатилди. Бежирим тикилган дастлабки пойафзаллар магазин пештахталарига чиқди.

Фабрикада яна 600 минг сўмлик ҳажмда қурилиш-монтаж ишлари амалга оширилади. Тўла қувват билан ишлай бошлагач, йилига бир миллион жуфт болалар пойафзали ишлаб чиқаради.

А. ТЎХТАСИНОВ.

МЕРОС

«Ленинград» колхозининг Чигит қишлоғида [Боғдод райони] ажойиб усул — ҳашар йўли билан маданий-маиший объектлар қурилмоқда. Йил бошида 100 ўринли клуб фойдаланишга топширилганди. Яқинда эса саккиз йиллик 32-мактаб учун тўртта хона ва зал қуриб берилди.

Ҳашарчилар айни кунларда ёзги кинотеатр биноси қурилишини бошлаб юбордилар.

Ж. БОЛТАБОЕВ.

ЯНГИ МАСКАНЛАР

Қувасой шаҳрида «Оталар чойхонаси» фойдаланишга топширилди. Унда қариялар ва ёшлар учун алоҳида хоналар, кутубхона, ўқув, дам олиш заллари бор.

Шунингдек «Қувасой» совхозида замонавий боғча қад кўтарди. «Юлдузча» деб аталган жажжилар масканида хўжалик ишчи-хизматчиларининг 80 нафар ўғил-қизи тарбия топмоқда.

Ҳ. ҚАЮМОВ.

ХАЛҚ ХИЗМАТИДА

Яқинда Киров районидаги «Искра» колхозининг маданият саройи Рапқон ва Қашқар қишлоқлари санъат шинавандалари билан гавжум бўлди. Наманган давлат филармониясининг Ўзбекистон ССР халқ артисти Камолиддин Раҳимов бошчилигидаги концерт бригадаси намойиш қилган программа томошабинларда катта таассурот қолдирди.

Айниқса Камолиддин Раҳимов, хушовоз хонандалар Рустамжон Маматалиев, Мирзаабдулла Раҳмонов, раққосалар Лолахон Мақсудова, Юлдузхон Тўхтабоева ва Феруза Файзиева ижро этган баҳор, меҳнат, севги ҳақидаги қўшиқлар, жозибадор рақслар ҳаммага манзур бўлди.

Ижодий коллектив Фарғона областининг бошқа районларида ҳам концерт берди.

У. ҚУРБОНОВ.

МАНГУЛИК

Олтиариқ районидаги 6-ўрта мактабнинг пионерлар дружинасига Турсунали Юсупов номи берилди. У Афғонистонда жанговар топшириқни адо этаётганида қаҳрамонларча ҳалок бўлди. Турсунали Юсупов ўлимидан кейин Қизил Юлдуз ордени билан тақдирланди.

Пионерлар қаҳрамон мактабдош хотирасига бағишлаб альбом ташкил этдилар, қабрини ободонлаштирдилар. Ўқувчилар жасур жангчи Турсунали Юсупов номини эъзозлаб сақлашга сўз бердилар.

А. НУРМАТОВ.

БЎЛАЖАК ОНАЛАР УЧУН

Фарғона область Яккатут посёлкасидаги марказий район касалхонасининг туғруқхонаси янги уч қаватли бинога кўчиб ўтди. Барча зарур талабларга жавоб берадиган туғруқхона 60 ўринга мўлжалланган.

Махсус блокларга ўрнатилган янги ускуналар врачларга бўлажак оналар ва чақалоқларга самарали равишда медицина ёрдами кўрсатиш, оналик ва болаликни муҳофаза қилишни анча яхшилаш имконини беради.

Йил охирига қадар бу ерда касалхонанинг хирургия ва даволаш бўлимлари, кунига 150 беморни қабул қиладиган поликлиника, дорихона ҳам янги биноларга кўчиб ўтади.

Булунғур район маданият уйи қошидаги вокаль-чолғу ансамбли Самарқанд области кўрик конкурсида биринчи ўринни олишга муваффақ бўлди. Ижодий коллектив ўз репертуарини тобора бойитиб боряпти. Санъат ихлосмандлари ҳозирги пайтда республика конкурсида иштирок этишга қизғин тайёргарлик кўришмоқда.

СУРАТДА: ансамбль аъзоларидан Зокир Усмонов, Юсуф Сейдаматов, Нуриддин Орзиқулов ва Тўлқин Турдиев.

Т. ДАВЛАТОВ фотоси.

Газетхон ташаккури

ХАСТАЛИК ОРТДА ҚОЛДИ

«Боғизоғон» совхозининг «Ўзбекистон» агроучасткасида кўп йиллардан буён пиллачилик касбини шарафлаб келмоқдаман. Йил сайин қурт уруғи парваришлаб, ҳар қути ҳисобига 80—100 килограммдан кумуш тола етиштираётганлигим туфайли эл-юртда юзим ёруғ, иззат-обрўйим жойида.

Аммо кейинги пайтларда юрак касаллигим тез-тез хуруж қиладиган бўлиб қолди. Сўнгги бор аҳволим оғирлашганда мени Самарқанд шаҳридаги кардиология диспансерига даволаниш учун ётқизишди. 1-бўлим мудири Виктор Николаевич Михайлов, даволовчи врач Лиля Фиятовна Субаева, шунингдек, медицина ҳамшираси Гулираъно Тоғаеваларнинг ғамхўрликлари туфайли қайта оёққа турдим.

Беморларни дори-дармонлар билангина эмас, балки малҳам сўзлари билан даволаётган оқ халатли, оққўнгил, камтарин шифокорларга ҳар қанча таъзим қилсам арзийди.

Зулайхо ҚАЮМОВА,
Самарқанд районидаги «Боғизоғон» совхози ишчиси.

Инсоний туйғулар оламини илмий-бадиий тадқиқ этишга иштиёқманд мунаққид ва ёзувчи Раҳимжон Отаев яқинда «Қалбнинг етти иқлими» деб номланган бадиалар турнумини ёзиб тугаллади. Бу етти бадиада ҳайрат, муҳаббат, ҳурмат, маломат, нафрат, даъват, ҳасрат туйғулари бевосита ифодаланиш билан бирга, даврнинг муҳим ижтимоий ва ахлоқий муаммолари ҳам ўз аксини топган.

Қуйида сиз шу бадиалардан бири билан танишасиз.

Раҳимжон ОТАЕВ

КЕЛ, УКАМ, АЛБАТТА КЕЛ!

БАДИА

Алишержон, ука!
Бормисан бу дунёда, укажон?!

Ўн беш йилки, ҳар гал сен ҳақингда ўйласам, юрагим зирқирайди. Ўзимни қўйгани жой тополмайман. Ўн беш йилки, ҳар гал сен ҳақингда ўйласам, дунёдаги энг ночор, пачоқ одамдек нотавон сезаман ўзимни. Сенинг нажот истаб жовдираган мунг тўла кўзларинг ҳар бир қадамимни таъқиб этаётгандек бўлади. Негаям ўшанда экспедициямиз раҳбарига ялиниб-ёлбориб, ҳаммаларини қишлоғингга олиб бормадим? Қўлларидан етаклаб ярим хароба уйларингга олиб кирмадим? Ўн тўрт ёшида кулмоқ бу ёқда турсин, жилмайишни ҳам «унутиб қўйган» сенинг кўзларингга қарашга ундамадим? Бири биридан афтодаҳол, кийимлари жулдур-юпун, ўзлари қилтириқ-нимжон олти укангни уларнинг кўзларига кўрсатмадим? «Шу ҳам одамча яшаш бўлдими? Буларнинг ёзуғи нима? Сизу биз улуғлаб юрган Ҳазрати Инсонми ё бошқа нарсами булар? Ахир, қай замон, қай тузумда яшаб турибмиз биз?!» — дея ҳайқирмадим? Олти ой аввал соппа-соғ юрган жойида дабдурустдан ўлиб қолган отангга пенсияни нега ололмаётганликларингизни ҳаммамиз биргалашиб сўраб-суриштирмадик? Бехос ўлимнинг эмас, лоақал шу ноинсофликнинг асл айбдорларини қидириб топмадик? Нега кутилмаган кулфатлардан қадди дол мотамсаро онаизорингнинг кўзларидан шашқатор ёш тўкиб айтган дил достони — қўшиғу термаларини титраб-қақшаб ёзиб олдим-да, сизларга ваъдани қуюқ қилиб хайрлашдим? Шу билан қорамни ўчирдим! Нега эртасига лоақал ёлғиз ўзим келиб, ўн тўрт ёшида маъсум кулфат билан баробар катта бир оила юки елкасига тушган сен бечорага акаларча ёрдам қўлини чўзмадим? Бундан-да заруррок нима иш бор эди ўша пайтлар мен учун?! Қандай одам бўлдим мен?!

Тўғри, ўшанда сендан атиги етти ёш катта — йигирма бир яшар йигитча, университетнинг ниҳояти учинчи курс талабаси эдим. Кечки бўлимда ўқиб, кундузлари Тил ва адабиёт институтининг халқ оғзаки ижоди бўлимида оддийгина лаборант бўлиб ишлардим. Бири биридан унвондору савлатдор тўрт олимнинг ўрталарида оёқ-қўли чаққонгина югурдак бўлиб илк бор фольклор экспедициясига чиққан эдим. Ўша куни тўпловчи сифатида дастлабки мустақил қадамни қўйгандим... Ҳа, ўзимни оқлайман десам, асосларим етарли! Лекин, ҳар қалай, одам эдим-ку мен! Тирик жон эдим-ку! Ҳиссиз бир тўнка эмасдим-ку! Шу қадар ожиз-нотавонмидимки, энди ўйлаб қарасам, мана, ўн беш йил бадалида ойингнинг ўша ялиниб-ёлвориб қилган илтижоларидан лоақал биронтасини кўнгилдагидек уддалай олмабман-а! На у муштипар аёлнинг йиғлаб айтган дил достонини «пилатон» қилиб «тилбузур»да чиқара олибман. На сенинг шоирликка ўқишингга ёрдам берибман. Ўн беш йил бадалида сизлардан ҳол сўраб атиги бир энликкина хат ёзмабман. Хатни айтаман, ўша кўмакка энг муҳтож пайтингда марҳум отангнинг пенсиясини олти ой бадалида тухумдек босиб ётган аллақайси муттаҳамнинг додини бериш ўрнига сизларга ёлғон ваъда қилиб, эвазига ойингнинг энг сўнгги, энг муқаддас бисоти, умидию таянчи — дил сўзларини юлқилаб-юлиб олиб қочмадимми, ахир?! Гоҳо ўзимни шу қадар ёмон кўриб кетаманки, «Сен аблаҳнинг ҳам ўша муттаҳамдан фарқинг кам!» дея бўралатиб сўка бошлайман.

Тўғри, ўша куни уйларингиздан хайрлашиб чиқдим-у, меҳмонхонага келиб, ёзганларимни қўлига топширарканман, экспедициямиз раҳбарига кўрган-билганларимни, кўнглимдан кечаётган гапларни айтдим. У киши аввалига: «Қўйсанг-чи, ука! Биз тафтишчи эмас, тўпловчимиз. Бу ерда ҳам Совет ҳокимияти бордир, ахир! Эҳ-ҳе, ҳали қанча йўл юришимиз керак!» деб рўйхуш бермади. Менинг лолу мустар қолганимни кўриб, кўнглим учунми ё астойдилми ваъда қилди: «Хай, майли, районнинг катталаридан бирига тайинларман— сўраб-суриштиришар»..

Билмадим: балки раҳбаримиз ўшанда ваъдасида туриб, ростдан ҳам кимгадир тайинлагандир. У одам ҳам сўраб-суриштиргандир. Эҳтимол узоқ тоғ қишлоғида яшаб қолган қариндош-уруғларинг, ўша қишлоқ аҳли ё район катталари сизларга ёрдам қўлини чўзгандир. Одамийликка қирон келмагандир, ахир! Юрт эгасиз эмасдир, ахир! Балки ойинг, сен, ука-сингилларингга ўша мушкул кунлар аллақачон унут бўлиб кетгандир? Адолат тикланаётган бугунги дориломон замонларда кўз олдингда олам гулистон бўлгандир... Лекин, барибир, гоҳо ташвишларимдан андак арчилиб, ўзим билан юзма-юз қолган чоғларимда кўз олдимда ўша манзара бутун тафсилотлари билан бот-бот жонланиб туради: ёв чопгандек шип-шийдам уйнинг бир бурчида экрани кафтдеккина алмисоқдан қолган «Рекорд» телевизори, иккинчи бурчида ундан бир неча баравар қадимийроқ сандиқ, устида увадаси чиққан уч-тўртта кўрпаю кўрпачалар! «Ютаман» деб ҳувиллаб турган хонанинг қоқ ўртасида мўъжаз хонтахта. Хонтахта устида қотган нон бурдалари. Ёнимда — гунг-соқовдек мум тишлаб ўтирган сен. Теварагимизда — олти уканг. Рўпарамизда— йиғлаб қўшиқ айтаётган, қўшиқ айтиб йиғлаётган онанг!..

Тўғри, хотирамга минг карра лаънатлар бўлсинки, бу қўшиқлар ёдимда қолмаган. Ҳозир ҳарчанд уринмай, лоақал айрим сатрларини ҳам эслаёлмайман. Ўшанда уларни имкон қадар тўлароқ ёзиб олиб, раҳбаримизга топширганману, «қутулганман», шекилли-да! У киши ҳам кимгадир топширганми, ё аллақайси архивда чанг босиб ётибдими — бу ёғи мен учун бугун ҳам бамисоли бир ечилмас жумбоқ. Ҳар қалай, ҳали-ҳануз босилиб чиқмагани аниқ! Ҳар қалай, шу ҳол ҳам мен учун ҳалиҳануз ойдек равшанки, ўша қўшиқлар аза чоғи гўяндалар айтувчи «йиғи»лардан ҳазинроқ эди. «Муножот» куйидан-да туйғунроқ эди. Уларни тинглаш эшитган қулоққа оғир эди. Ойингнинг йиғлаб айтган «оддий» гаплари бундан ҳам оғирроқ эди! «Зап келдингиз-да, иним! Додимни кимга айтишни билмай доғда эдим. Энди мен айтай, сиз ёзиб олаверинг. Кейин бир пилатон қилиб шу тилбузурда чиқаринг, хўпми, иним!»... «Сен тоғдаги қишлоғингга кетсанг, даштдаги бу пахтада ким ишлайди? Ё ёнингдагиларни ҳам йўлдан урмоқчимисан?!» деб эримнинг бошига етган бу қирчинингдан қийилгурлар энди на бизни ота юртимизга кетгани қўйса, на манови жўжабирдек жонга раҳми келса-чи! Бу қандай бедодлик, ука! Наҳотки зўравонларга тийиқ бўлмаса?! Менинг шу ҳолимни бир ҳақиқат қилиб беринг, жон ука!»... «Хай, майли, бу кунлар ҳам ўтаркетар. Ҳали омон бўлсам, манови Алишер боламни шоирликка ўқитаман. Нима бўлсаям ўқитаман! Токи у менинг достонимни шеърга солиб ёзсин! Ўзиниям ихлоси йўқ эмас. Вақти келиб шу Алишер боламнинг шоирликка ўқишида ёрдамингизни аямассиз, акаси? Лоақал шу иш қўлингиздан келар?!»...

Мен-ку, ўн беш йилдан бери ўзим билан ўзим ўралашиб, йўл қидириб юрибман. Сени бирон марта сўрабсуриштиришга ҳолим келмади. Бугун, ҳолимга келган пайтда, очиғи, гоҳо «ҳайё-ҳуйт» деб юртингга борсам, дейман. Сени қидириб топсам, дейман. Ҳолингни билсам, дейман. Лекин яна иккиланаман: майли, қишлоғингни бир амаллаб топиб борарман. Бироқ одамлардан нима деб сўрайман? «Бундан ўн беш йил аввал шу қишлоқда Алишер деган бола бўларди. У билан ака-ука тутинган эдик» дебми? Эшитган қулоққаям эриш туюлади-да! Чапанироқ одам дуч келиб, «акамни дейсиз, шунча йиллардан бери қаёқда эдингиз», деб таъна қилса-чи? Умидларимни пучга чиқарувчи совуқ хабар эшитсам-чи?.. Мана шундай ҳар хил хаёлларга бораман-да, бугун, сени қидириб топишга имконим бўла туриб, бунга юрагим дов беравермайди. Вақти келиб бирон даранг чиққунга қадар кутаверай десам, очиғи, тоқатим тоқ бўлаёзди. Ахир, шунча йиллардан бери чиқмаган дарагинг энди қачон чиқади? Нима бўлди сенга ўзи, укажон? Мана, бугун салкам ўттиздасан — номинг тилга тушар пайти етиб келмадими, ахир! Агар бу дунёни тўфон босса ҳам, сенинг шоир бўлишинг, шоир бўлганда ҳам, тирикчилик ташвишида изғиб юрган оддий бир назмбоз эмас, юрагида дарди бор, ўз номига муносиб, улкан ШОИР бўлишинг назаримда муқаррар эди-ку?! Ё ўзларининг шахсий манфаатларию сохта шуҳратлари йўлида росту ёлғон пахтага имонию виждонини қўшиб сотиб юборган ўша бир гуруҳ олчоқлар сенинг бу улкан имкониятингни ҳам арзимас бадалга кўтара савдо қилишдими? Узоқ йиллар совхозда жонини жабборга бериб ишлаган, лекин бири икки бўлмаган, азбаройи тоғли юртига кўчиб бориб, қўй-сигиру боғ-роғ парваришида одамдек яшашни истаб қолган отангни киши билмас гумдон қилган ўша аблаҳлар сени ҳам бир балога гирифтор этишдими? Наҳотки бугун бу кенг дунёга аллақайси темир панжаранинг ортидан термулиб ўтирган бўлсанг сен?!. Йўқ! Ўшанда кўзларингдаги мунгли исён шу қадар қудратли эдики, сен улғайганингда ҳеч бир қафасга сиғмаслигинг аниқ эди! «Бу қандай гап?! Инқилоб нима учун, ким учун бўлган эди? Шахсга сиғиниш учунми? Қирғин-барот уруш учунми? Бу балолардан қутулиб, бир муддатгина эркин нафас олиб турганимизда, яна не кўргулик, не қийноқ?.. Энди сен бойваччалар ҳам бормидинг?! Худо урган гадони оч теватдек таладингку барингиз!!» дея қафасларни парчалаб-бузиб, ёруғликка чиқишинг шубҳасиз эди. Назаримда бошқача бўлиши мумкинмасдек эди.

Шундай экан, нега дом-дараксизсан, Алишержон, ука? Наҳотки сенинг ҳам лоақал мени қидириб топишга ҳамон ҳолинг келмаётган бўлса? Аллақайларда силланг қуриб, сулайиб ётган бўлсанг!..

Ўшанда сенга ёрдам қўлини чўзолмаганим, кейинчалик ҳам сени сўроқлаб қишлоғингга боролмаганим, кўнглимдаги бу ушалмас армоним юкини жилла қурса андак енгиллатиш умидида, очиғи, юрар йўлимда, таниш-билишларим орасида, ҳар бир янги чоп этилган шеърий китобда Сени қидираман, укажон! Муҳаммадлар, юсуфлар, яҳё-ю усмонларда сени учратгандек бўламан гоҳо. Лекин уларнинг ҳар бир қадамини синчиклаб кузатганим, ҳар бир китобини диққат билан ўқиганим сари кўнглимни алланечук гумон чўлғай бошлайди. «Йўқ, — дейман ўзимча, — бу одам мен қидирган Алишер эмас! «Тўғри, айрим тенгдошларинг-у акаларинг, айниқса энг халқчил, нафаси чуқур шоирларнинг туғёнли сатрлари бу инжиқ кўнглимда нурли бир умид уйғотади. Лекин (яширишга не ҳожат, иситма бор-ку!) бугунги турфа-туман назм аҳлининг орасида шунақа бир тоифани ҳам учратиб қоламанки, у назаримда сенга эмас, кўзларингда мунг уйғотган ўша муттаҳамларга яқинроқдек.

Ўзинг ўйлаб кўр, ука!

Ўзбекнинг бахтига битган ажойиб бир юртдошинг, ҳали қирққа тўлмай туриб, юракдаги хасталик хуружи туфайли ҳаёт ва ўлим чегарасида муаллақ ётибди. У ўз ҳузур-ҳаловатини деб эмас, юрагини ёғ босгани сабабли эмас, сену мени деб, бизни деб шу аҳволга тушган. Ўшанда ҳам бўғизига келиб қадалган ШЕЪРни қоғозга туширишга жисмида куч топа олади:

Укажон, навбатинг етди чамаси,
Энди мен сафларга қандоқ ярайман?!

Безовта юракнинг туб-тубидан отилиб чиққан бу ҳайқириқми-ҳирқироқни тинглаб титроққа тушасан, изтиробдан ўтдек ёнасан, шоирнинг қадрдон сафларга тезроқ қайтишини дил-дилдан истай бошлайсан. Олдига бориб, кифтига қўлингни қўйиб, «Бардам бўлинг, ака!» дегинг келади. Тўғрими, укажон? Лекин ажойиб шоиримизнинг юзлаб издошларидан бири бу ҳайқириққа жавобан манавиндай тўмтароқ саволни кўндаланг қўйса-чи?

Акажон, менга айтадиган гапингиз йўқми?

Бунисига нима деса бўлади, Алишержон ука? Нима дейиш мумкин бу саволга жавобан?! Фаросатсизликми, беписандликми, манманликми, тиланчиликми бу?! Ҳар қалай, назаримда, чинакам шоирликдан йироқ! Сенга уқтириш не ҳожат, шоир деганлари бундай томдан тараша тушгандек муомала эмас, юракдаги энг сирли туйғуларни ҳам теран ҳис қила оладиган назокат соҳиби-ку, ахир!

Яқинда, де, ука, сенга тенгдош ёш ижодкорлар билан аллақандай учрашув бўлди. Мажлислардан шу қадар безганманки!.. Лекин кўнглимда алланечук умид билан кириб ўтирдим. Қарасам, бир маҳмаданароғи чиқиб шунақанги даъволар қилаяптики, гўё у «Мантиқ ут тайр»нинг мағзини аллақачон чақиб улгурган. «Лисон ут тайр»ни ҳам боплаб ёзиб қўйган! Фақат буни ҳеч ким тан олишни истамаяпти, холос! Оёғи ердан узоқ, нақ осмондаги бу даъвони тинглаб, «Алҳазар!» демоқдан ўзга чора йўқдек. Ўшанда «Бор-е, қачонгача соқовдек гап эшитиб юравераман, таваккал деб бир гап берсаммикин?» дедим-да, ўтирганларга сен ҳақингда ҳикоя қилдим. Сўнгра яна ўзимча: «Саволни кўндаланг қўйиш мана бунақа бўлади!» дея ўйлаб, ўрталарига каттакон сўроқ аломатини ташладим: — «Қани ўша Алишер? Негадир у орамизда йўқ-ку? Эҳтимол сиз билан биз унинг ўрнини бекорга ишғол қилиб ўтиргандирмиз?» Ана, ҳар ким ўзига керагини бурдалаб олаверсин!

Дарҳақиқат, олишибди! Эртасига бир журнал редакциясига борсам сенга тенгдош ўнтача ижодкор давра қуриб ўтирган экан, де! Элликни қоралаб қолган, лекин ҳали-ҳануз ёш ижодкорлар сафида юрувчи биттаси бугун ҳам ораларида ўтирибди — уларга серкадек «раҳнамолик» қилиб! Кечаги гапим нотавон кўнглига ажабтовур малол келган шекилли, мени пичинг билан қарши олди:

— Қалай, ҳалиям қидириб юрибсизми ўша Алишерингизни?

Саволни коптокдек абжирлик билан тутиб олиб, ўзига ирғитишга мажбур бўлдим:

— Ҳа, шундай, қидириб юрибман! Нима эди, ё сиз... Алишермисиз?

Беписандларчами, беҳаёларчами кулиб, менга бақрайиб қараб тураверди, лекин ,ҳайтовур, «Мен Алишерман!» деб даъво қилмади хумпар. «Тузук, инсофинг манманликка таг-туги билан ем бўлиб кетмабди-ку ҳар қалай» деб шукроналар айтдим ичимда. Лекин шукрона айтишга шошилибман чамаси, у энди очиқ-ошкор масхаралашга ўтди:

— Ҳа, яхши, қидираверинг! Бу ҳам бир омад-да! Топиб қолсангиз ажабмас!

«Ке, шу... билан пачакилашиб ўтирраманми!» дея ўйлаб хонадан чиқдим-у, очиғини айтсам, қаттиқ аламим келди, ука! Аламим шунчаликки, ўзимча ғижиндим: «Мана, кўрасан! Топганим бўлсин! Район миқёсида, область миқёсида, йўқ, яхшиси, республика миқёсида қидирув эълон қиламан! Алишерни кўрганлар борми, у манови икки дарё оралиғидаги юртнинг қай бир кунжагида юрибди, сув суғориб юрибдими ё пода боқибми, деб сўрайман!»

Сени қайлардан сўроқлай, Алишержон, ука? «Мана мен, бу дунёда борман, тирикман!» десанг-чи! Келиб, юрагида дарди йўқ анови назмбозларнинг додини берсанг-чи! Менинг жонимга ора кирсанг-чи!

Эҳ, ука, ука! Бу аблаҳлар кўп нарсаларни сотишди. Сенинг отанг жонию қони билан, пешона тери билан етиштирган оқ пахтани сотишди. Ҳаттоки йўқ пахтани сотишди. Бу юрт жисмидаги пичоққа илингулик неки бор — сотишди. Шундай сотишдики, «Во таним!» дея гўяндалик қилгинг келади киши! Беш кунлик ҳузур-ҳаловатлари йўлида виждонлариниям сотишди бу муттаҳамлар! Мана, энди, дунёдаги энг муқаддас ҳилқат, мўъжизалар мўъжизаси, нафосатлар нафосати, ҳикматлар ҳикмати — шеъриятни ҳам зўр бериб кўтара савдо қилмоқдалар! Шуларнинг барини кўра-била туриб нега жимсан, ука?!.

Ростини айтсам, пахта даласида ишлай-ишлай, «катта»ларнинг тутуруқсиз буйруқларини итоаткорона бажара-бажара, ахийри емаган сомсага пул тўлаб, ноҳақ қамалиб кетган звеновой ёки бригадир ҳақидаги аллақандай мақолани бугун ўқийман-у, кўнглимда «Шу сенмасмикинсан?» деган гумон уйғонади. Жонига қасд қилиб, ўзига ўзи ўт қўйган аёллар ҳақидаги бири биридан даҳшатлироқ гапларни тинглайман-у, «балки шулар орасида сенинг онанг ҳам бор бўлса-чи?» қабилидаги мудҳиш хаёлларга бораман...

Хуллас, кел, ука! Очиғини айтсам, пўконидан ел ўтмаган, заҳматмашаққат нималигини билмай, ҳамиша оғирнинг устидан, енгилнинг остидан ўтиб келган, дасти узун отасининг «сояи давлати»да «ўсиб-унган» манави бир ҳовуч шуҳратпараст ваъзхонларнинг минбарларда кўкрак кериб айтган арзон-гаров гаплари меъдамга тегиб кетди. Ўзинг кел, азизим! Бу чархпалак дунёдаги кўз кўриб, қулоқ эшитмаган беҳад-беҳисоб чигалликларнинг асл сабабларини, улардан узил-кесил халос бўлиш йўлларини биргалашиб қидирайлик! Калаванинг учини топиб олайлик! Ечилмас жумбоқмасдир ахир бу калава! Назаримда фақатгина сенинг улкан бир дард билан ёниб турган ўт-олов шоир қалбинг, ситамлар гулханида тобланган ақлинггина зарур бўлиб турибди, холос!

Қайдасан, Алишер? Агар «мана мен» деб келсанг, сени қучоқ очиб кутиб олайин, Йўлларингга поёндоз тўшайин. Истасанг, сенга хаттотлик қилайин, ҳаммоллик қилайин. Истасанг, қурбонинг бўлайин. Фақат сен кел, укажон! Йўлларингга кўзи нигорон бу ожиз-нотавон акангни ортиқ куттирма! Сув суғораётган бўлсанг — кетмонингни елкага ташла-да, кел! Пода боқаётган бўлсанг — ирғай таёғингни қўлда маҳкам ушла-да кел! Ғафлат уйқусида ётган бўлсанг — уйғон-да, кел! Ноҳақ қамалган бўлсанг — қафасларни парчала-да, кел! Ўлган бўлсанг — тирил-да, кел! Фақат сен кел! Назаримда бошқа чора йўққа ўхшайди, укажон! Энди ўзингни кўрсат, гунгсоқовдек жим тураверма! Юрагида дарди бор, аламдийда-ситамдийда бечораларнинг ўзлигини намоён қилар чоғи бу, ахир! Инқилобий қайта қуриш, янгиланиш, покланиш, муттаҳамларни таабасига таянтириш даври бу, ахир!..

СПОРТ АХБОРОТИ

ШАХМАТ

Югославиянинг Нови-Сад шаҳрида олимпиадаолди йирик мусобақаси бўлиб ўтди. Унда 350 шахматчи қатнашди. Турнир давомида айниқса воронежлик В. Петриенко ва белгородлик М. Шер ўзларини кўрсатишди. Пировардида бу ёш мастерлар ўн бир имкониятдан саккиз очко тўплашди. Шуниси диққатга сазоворки, улар олти гроссмейстер ва ўн тўрт халқаро мастерни ортда қолдиришди.

3—10-ўринларни бўлишиб олганлар орасида А. Анастасян, Е. Васюков, С. Двойрис, К. Лернер, Г. Орлов, А. Петросян (ҳаммаси СССРдан) ва югославиялик А. Деже ҳамда Б. Станоевич бор.

* * *

Европанинг энг кучли тўрт клуби ўртасидаги икки даврали финал турнири ниҳоясига етди. Роттердамда ўтказилган бу мусобақа ЦСКА шахматчиларига зафар келтирди. Собиқ жаҳон чемпиони Анатолий Карповсиз қатнашган армиячилар 20 очко жамғаришди.

Кейинги ўринларни «Гонвед» (Будапешт, 18 очко), «Фольмак» (Роттердам, 17,5) ва «Золлинген» (ГФР, 16,5) клублари эгаллашди.

КЛАССИК ҚУРАШ

Вольфуртда (Вена) ўсмирлар ўртасида жаҳон чемпионати бўлиб ўтди. Бу йирик мусобақада совет спортчилари катта муваффақиятга эришдилар. Улар олти вазнда ғолиб чиқиб, ҳурмат шоҳсупасининг юқори поғонасига кўтарилдилар. Жумладан, С. Даниелян (46 килограммгача), В. Агажанян (50), К. Амбарцумян (54), А. Крайний (68), А. Юрьев (81), В. Козаченко (88) ва С. Мурейко (115) жаҳон чемпиони бўлдилар.

Шунингдек вакилларимиз биттадан кумуш ва бронза медалларни ҳам қўлга киритишди.

ТЕННИС

Тампереда (Финляндия) халқаро турнир ўтказилди. Унда таллинлик Андрес Висанд бор маҳоратини намойиш этиб, мухлислар эътиборини қозонди. У ҳал қилувчи финалда швециялик Кристер Аллеордни енгиб (6:1, 6:1), халқаро мусобақа ғолиби бўлди.

ФУТБОЛ

Биринчи лигада биринчи давранинг охирги икки учрашуви бўлиб ўтди. Кучлилар сафига қайтиш учун даъвогарлик қилаётган ЦСКА ўз майдонида муҳим икки очкони бой берди. Ростовнинг «Ростсельмаш» командасини қабул қилган армиячилар 1:2 ҳисобида енгилдилар.

«Кузбасс» (Кемерово) — «Заря» (Ворошиловград) матчида дарвозалар дахлсиз қолди.

ШАШКА

Хотин-қизлар ўртасидаги халқаро мусобақанинг ўнинчи турида пешқадам — харьковлик жаҳон чемпиони Ольга Левина мағлубиятга учради. У ўзини таъқиб этиб келаётган асосий рақиби — уч маротаба мамлакат чемпиони вильнюслик Владиславе Андролойцга ютқазди.

Живиле Рингелене (Вильнюс) голландиялик Карен ван Литхни доғда қолдирди.

10 турдан кейин Левина ва Андролойц пешқадамлик қилишаяпти. Кейинги ўринларни минсклик Ирина Пашкевич, Рингелене ва Леон Оттен (Голландия) эгаллаб турншибди.

Редактор
А. Ғ. МУХТОРОВ.

«ҚИШЛОҚ ҲАҚИҚАТИ»— «СЕЛЬСКАЯ ПРАВДА»
Газета Центрального Комитета Компартии Узбекистана
Выходит на узбекском и русском языках.

БИЗНИНГ АДРЕС: 700083, ТОШКЕНТ, ЛЕНИНГРАД КЎЧАСИ, 32

ТЕЛЕФОНЛАР: редактор ўринбосарлари —33-44-43, 32-56-21, 33-16-27, 32-54-41, Масъул секретарь — 33-09-93, 32-56-26. Секретариат — 32-56-25, 32-54-48, 32-54-47. Партия турмуши бўлими —33-54-33, 32-56-22. Совет қурилиши бўлими —32-56-34. Деҳқончилик бўлими —33-54-33. 32-56-35, 32-54-51. Чорвачилик бўлими —32-56-33. Қишлоқ қурилиши бўлими —32-54-44. Маданият, адабиёт ва санъат бўлими — 32-56-36, 32-56-39. Ахборот ва спорт бўлими — 32-54-46, 32-56-39. Хатлар ва оммавий ишлар бўлими —32-54-52. Таржима бўлимлари —32-56-31, 32-54-54, 32-54-55, 32-56-28. Иллюстрация бўлими — 32-58-79. Эълонлар бўлими —33-81-42.

Р. — 14031. Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитети нашриётининг Меҳнат Қизил Байроқ орденли босмахонаси. А. 2049. 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12